

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Barbora Gonsiorová

Sankcionování mladistvých

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Sankcionování mladistvých** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Darkovicích dne 21. března 2013

.....

Barbora Gonsiorová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce JUDr. Milaně Hrušákové, Ph.D. za její vedení a pomoc při zpracování této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala Mgr. Dagmar Děrgelové za poskytnutí odborných zkušeností z praxe Probační a Mediační služby.

Obsah

Úvod	- 6 -
1. Základní pojmy	- 8 -
2. Výchovná opatření	- 11 -
2.1. Dohled probačního úředníka.....	- 12 -
2.2 Probační program.....	- 16 -
2.3 Výchovné povinnosti.....	- 19 -
2.4 Výchovná omezení.....	- 21 -
2.5 Napomenutí s výstrahou	- 22 -
3. Ochranná opatření.....	- 25 -
3.1 Ochranné léčení.....	- 25 -
3.2 Zabezpečovací detence.....	- 27 -
3.3 Ochranná výchova	- 29 -
4. Trestní opatření	- 32 -
4.1 Obecně prospěšné práce	- 32 -
4.2 Peněžité opatření	- 34 -
4.3 Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.....	- 35 -
4.4 Domácí vězení	- 37 -
4.5 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.....	- 40 -
4.6 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem	- 42 -
4.7 Odnětí svobody nepodmíněně.....	- 43 -
Závěr.....	- 47 -
Seznam použitých zdrojů	- 49 -
Seznam příloh.....	- 55 -
Shrnutí	- 62 -
Seznam klíčových slov.....	- 63 -

Seznam použitých zkratk

ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TrZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
LZPS	usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
PMS	Probační a mediační služba

Úvod

Tématem mé diplomové práce je Sankcionování mladistvých. Vybrala jsem si jej, jelikož se jedná o problematiku velmi závažnou a aktuální. Na kriminalitu mládeže a možnosti jejich sankcionování se soustřeďuje pozornost většiny společnosti, přičemž jen málokteré téma dokáže rozvířit společenskou debatu tak jako právě protiprávní činy páchané mladistvými a jejich vzrůstající brutalita.

Trestněprávní úprava sankcionování mladistvých je v současnosti upravena v zákoně č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jež nabyl účinnosti ke dni 1. ledna 2004. Do konce roku 2003 tedy sankcionování mladistvých bylo součástí trestního zákona a bylo v něm pojímáno jako výjimka z úpravy obecně vztahující se na dospělé pachatele. Takové pojetí vztahu trestání mladistvých a dospělých pachatelů však bylo zcela nevyhovující, neboť neumožňovalo dostatečnou diferenciaci trestního postihu mladistvých a dospělých pachatelů. ZSM je tedy komplexní právní úpravou zahrnující ustanovení hmotné i procesní povahy.

Vzhledem k zadání diplomové práce a omezenému rozsahu se zaměřuji na ustanovení hmotně právní. Za cíl své diplomové práce si kladu rozbor sankcionování mladistvých z pohledu ZSM a jeho zhodnocení, přičemž vycházím z aktuální právní úpravy. V první kapitole své práce vymezím stěžejní pojmy, které tento zákon používá, základní zásady, na kterých stojí současná právní úprava sankcionování mladistvých, účel sankcionování a též koncepci restorativní justice. Těžištěm mé práce však budou následující kapitoly, ve kterých podrobně rozeberu jednotlivá opatření, analyzuji jejich současnou zákonnou úpravu, upozorním na některé problematické aspekty či nedostatky, a případně de lege ferenda navrhnou změnu. Dále je zkomparuji se zahraniční právní úpravou podobných institutů a také s úpravou pro dospělé pachatele obsaženou v TZ. Metodou pro mé zkoumání bude tedy metoda analytická a komparativní, které hlediska daného tématu považuji za metody nejvhodnější

Ve své práci vycházím z monografií a komentářů, jež se věnují teoretické úpravě sankcionování mladistvých. Nejvíce informací o sankcionování mladistvých ve své hmotně právní a procesní rovině však obsahují pouze dva komentáře. V ostatních monografiích je zpracováno společně s právní úpravou trestání dospělých pachatelů, nebo je zpracováno jen okrajově či neúplně. Zásadním podkladem jsou proto pro mne články z odborných časopisů, které jednotlivě rozebírají vybrané instituty právní úpravy podrobněji a obsahují velké množství názorů autorů, ke kterým zaujímám vlastní postoj, případně je srovnávám a uvádím vlastní názor. To vše doplňuji judikáty, ustanoveními příslušných právních předpisů a internetovými zdroji.

Téma mé diplomové práce je značně rozsáhlé, z důvodu omezeného rozsahu do své práce nezahrnu ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, jelikož dávám přednost ochranným opatřením, jež představují závažnější zásah do života mladistvého. V rámci trestních opatření dále neuvádím opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti a vyhoštění. Zde se zaměřím zejména na rozbor nových alternativních sankcí, jejichž ukládání a výkon skýtá několik problematických aspektů a na nepodmíněné odnětí svobody, jakožto nejzávažnější sankci, jež je možné mladistvým uložit.

1. Základní pojmy

Dne 1. ledna roku 2004 nabyl účinnosti speciální **zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů**, který navazuje na zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží¹, jež na našem území platil do roku 1950.² Jedná se o komplexní právní úpravu, zahrnující ustanovení procesně právní i hmotně právní. Přijetí tohoto zákona představovalo zásadní změnu v oblasti trestněprávní úpravy pro mladistvé, neboť do konce roku 2003 bylo sankcionování mladistvých součástí TrZ a představovala výjimku z obecné úpravy pro dospělé pachatele.³ Takto řešená společná trestněprávní úprava dospělých a mladistvých pachatelů však byla evidentně nedostačující, proto při vytváření nového samostatného zákona pro mladistvé, zákonodárce vycházel zejména z předpokladu, že kriminalita mládeže, která velkou měrou vzrostla od devadesátých let, je již natolik důležitý a významný faktor, zasluhující si vlastní trestněprávní úpravu.⁴

Mladistvým⁵ se dle ZSM rozumí osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (§ 2 odst. 1 písm. c) ZSM). ZSM dále podmiňuje trestní odpovědnost mladistvého dosažením určitého stupně **rozumové a mravní vyspělosti** (srov. § 5 odst. 1 ZSM). Tímto ustanovením ZSM vnáší do trestněprávní úpravy sankcionování mladistvých tzv. **podmíněnou přičetnost**, jež zohledňuje rozdílný stupeň vyspělosti u jednotlivých mladistvých, ve vztahu k jejich psychickému vývoji okolo patnáctého až osmnáctého roku věku.⁶

Mládeží se dle ZSM rozumí děti a mladistvý (§ 2 odst. 1 písm. a) ZSM). Avšak osobu, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku ZSM označuje jako **dítě mladší patnáct let** (§ 2 odst. 1 písm. b) ZSM). Takovéto osoby nejsou podle § 89 odst. 1 ZSM trestně odpovědné. Dopustí-li se takové osoby činu jinak trestného je státní zastupitelství

¹ Tento zákon je možno ve smyslu úpravy sankcionování mladistvých považovat za aktuální, neboť vychází ze stejného účelu jako současný ZSM. NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 5. Vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 495-496.

² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nad zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu praxe. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 1.

³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 444.

⁴ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení*, Kriminální věda, 2003, roč. 36, č. 4, s. 251.

⁵ Některé zahraniční úpravy (např. Spolková republika Německo) rozeznává i kategorii tzv. mladých dospělých, osob mezi osmnácti a jednadvaceti let svého věku. Na trestní odpovědnost těchto osob plně dopadají ustanovení trestněprávních norem pro dospělé pachatele, avšak lze vůči nim použít některá opatření trestního práva pro mladistvé, což závisí na stupni jeho vývoje nebo okolností jeho trestného činu. NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 495-496.

⁶ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 500-502.

povinnou podat návrh na zahájení řízení, jež probíhá podle Hlavy III. ZSM.⁷ V souvislosti s pojmem dítě je třeba jej rozlišovat ve vztahu k ZSM a k TZ. Dle § 126 TZ se totiž dítětem rozumí všechny osoby mladší osmnácti let, kdežto ZSM pojem dítě používá pouze ve vztahu k osobám mladším patnácti let. Jedná se tak o určitou pojmovou nejednotnost, jež vznikla nabytím účinnosti TZ.⁸

Tento zákon rovněž zavedl novou terminologii. Trestný čin mladistvého nazývá **proviněním** (srov. § 6 odst. 1 ZSM) a sankcí, jež mladistvého postihne, v případě spáchání provinění, se nazývá **opatřením** (srov. § 2 odst. 2 písm. b) ZSM).⁹

Sankcionování mladistvých podle ZSM je založeno na **monismu trestněprávních sankcí** (na rozdíl od TZ, který stojí na dualismu trestněprávních sankcí, a to trestů a ochranných opatření). Mladistvým provinilcům je možno, v řízení ve věcech mladistvých, uložit **výchovná, ochranná a trestní opatření**. Systém opatření v ZSM je tedy vnitřně odstupňovaný a navzájem provázaný. Je proto nevhodné používat pojem „trestání mladistvých“, neboť mladistvým se neukládají tresty (následkem protiprávního činu mladistvého není trest), nýbrž opatření.¹⁰ Vnitřní hierarchie opatření ukládaných mladistvým je pak vymezena § 3 odst. 2 ZSM, který omezuje použití trestních opatření až na situace, kdy zvláštní způsoby řízení a opatření by nevedly k naplnění účelu ZSM.¹¹

Podstatu a účel ZSM vymezuje § 1 odst. 2 ZSM. Jedná se o základní ustanovení pro otázku sankcionování mladistvých vyjadřující myšlenku tzv. **restorativní**¹² (obnovující) justice. Primárním zájmem není potrestání mladistvého pachatele, ale obnova narušených sociálních vztahů, výchova a prevence dalších páchaní provinění.¹³ Oproti úpravě pro dospělé pachatele v TZ, kde je kladen důraz na sankční prvek ukládaných trestů, ZSM tak vychází z výchovného, individuálně preventivního účelu ukládaní opatření.¹⁴ ZSM klade důraz na pozitivní působení na mladistvého, na použití vhodných prostředků nápravy, které poslouží k resocializaci a zabrání jeho dalším konfliktům se zákonem (§ 1 odst. 2 ZSM).¹⁵ K naplnění tohoto účelu vychází ZSM ze speciálních zásad, které ovládají sankcionování mladistvých. Patří sem zásada specifického

⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nad zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu praxe. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 4.

⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, MATIAŠKO, Maroš. Dopad nového trestního zákoníku na zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In SEHNÁLEK, David, VALDHANS, Jiří, DÁVID, Radovan, KYNCL, Libor (ed). *Dny práva 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 886 – 889.

⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nad zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu praxe. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 1.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 446.

¹¹ Tamtéž, s. 447.

¹² Více k pojmu restorativní justice a jiných modelů sankcionování mladistvých viz MATIAŠKO, Maroš. Modely systémů soudnictva pro mládež. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 8, s. 232-241.

¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 3.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 445.

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 3.

přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých (§ 3 odst. 4 ZSM), spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdružení občanů a osobami realizující probační programy (§ 3 odst. 4 ZSM), ochrana soukromí mladistvého (§ 3 odst. 5 ZSM), rychlosti řízení (§ 3 odst. 4 ZSVM) a uspokojení zájmů poškozeného (§ 3 odst. 7 ZSM).¹⁶

ZSVM svěřil výkon soudnictví nad mládeží speciálním **soudům pro mládež**¹⁷, jimiž se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.¹⁸ Vytvořením těchto specializovaných soudů tak ZSVM navázal na zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, jež zřizoval u krajských soudů tzv. senáty mládeže a u soudů okresních ustanovoval tzv. soudce mládeže.¹⁹

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 680-681.

¹⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nad zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu praxe. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 1.

¹⁸ § 2 odst. 2 písm. d) ZSM.

¹⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 412.

2. Výchovná opatření

Výchovná opatření mají v systému sankcionování mladistvých zcela **zásadní význam**. Jsou to právě tato opatření, která **nejvíce odráží pojetí, na kterém je systém sankcí v ZSM postaven** (§ 1. odst. 2, § 3 odst. 3 a § 9 odst. 1 ZSM) a který jej odlišuje od právní úpravy trestání dospělých pachatelů v TZ. Jejich základním účelem není potrestání mladistvého, nýbrž **výchova a ochrana mladistvého před dalším negativním vývojem jeho budoucího života**. Lze konstatovat, že **sankční prvek**, který je v ZSM nejvíce patrný právě u trestních opatření, je **zmírněn či spíše doplňován** výrazným výchovným prvkem, jež je představován výchovnými opatřeními.

ZSM umožňuje **široké využití** výchovných opatření. Je možné je uložit při upuštění od trestního opatření nebo při podmíněném upuštění od trestního opatření, a pokud to dovoluje jejich povaha, také vedle uloženého ochranného či trestního opatření nebo v souvislosti se **zvláštními způsoby řízení** (§ 15 odst. 1 ZSM).²⁰ Výčet těchto zvláštních druhů řízení pak obsahuje ZSM v ustanovení § 69 a řadí mezi ně podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Tento výčet zvláštních druhů řízení uplatnitelných vůči mladistvým však není taxativní (týká se pouze tzv. odklonů) a lze sem zařadit i jiná řízení, o nichž se ZSM zmiňuje.²¹ Na druhou stranu však není možné trestní věc mladistvého, jež nedovršil osmnácti let, vyřídit vydáním trestního příkazu nebo sjednáním dohody o vině a trestu (§ 63 ZSVM).

Specifikem, jímž se výchovná opatření odlišují od opatření ochranných a trestních, je skutečnost, že je možné je ukládat již v průběhu řízení, avšak pouze se souhlasem mladistvého, proti němuž se řízení vede (§ 15 odst. 3 ZSM).²² Souhlas mladistvého s uložením výchovného opatření již v průběhu řízení, je zcela nezbytný pro naplnění účelu a smyslu výchovných opatření a také pro naplnění zásady **presumpce nevin**²³, jelikož jejich uložením před rozhodnutím ve věci samé a bez souhlasu mladistvého by zcela zjevně prejudikovalo vinu mladistvého. Jsou-li však výchovná opatření ukládána v rozhodnutí ve věci samé, souhlas mladistvého se

²⁰ § 15 odst. 1 ZSM.

²¹ ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 5, s. 16.

²² ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 8-9.

²³ Srov. § 3 odst. 5 ZSM.

nevyžaduje.²⁴ Výjimkou v tomto ohledu je probační program podle § 17 ZSM, kde je souhlas mladistvého vyžadován jak při ukládání v průběhu řízení, tak v rozhodnutí ve věci samé.²⁵

2.1. Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je prvním z výchovných opatření upravený v § 16 ZSM, který vymezuje jeho podstatu, účel a podmínky pro jeho uložení. Zásadním rozdílem, který odlišuje dohled probačního úředníka podle ZSM od dohledu dle § 49 a násl. TZ je skutečnost, že **dohled probačního úředníka nad mladistvým nesměřuje pouze ke kontrole dodržovaných podmínek**. Jeho účelem je zejména pozitivní vedení mladistvého, vytvoření předpokladů pro jeho budoucí pozitivní život a snížení možnosti budoucí recidivy.²⁶ V rámci probačního dohledu uplatňovaného vůči mladistvým by tedy měl **převažovat prvek výchovný a pomáhající**²⁷ nad prvkem kontrolním.

Ačkoliv JUDr. Kovářová uvádí, že „*dohled probačního úředníka je velmi podobný způsobu, jak nahradit u mladistvého vazbu (ve smyslu § 73 odst. 1 písm. c) trest. řádu ve spojení s § 49 odst. 1 ZSM)*“²⁸, přesto dle JUDr. Sotoláře „*není možné tyto dohledy směřovat ani z hlediska jejich povahy, ani z hlediska režimu jejich výkonu.*“²⁹ Vyslovení dohledu probačního úředníka, které v konkrétním případě nahrazuje vazbu³⁰, totiž primárně sleduje zajištění nerušeného průběhu trestního řízení a předcházení dalšího páchání trestné činnosti. Jednoznačně zde tedy dominuje kontrolní prvek. Avšak dohledem probačního úředníka, jako výchovného opatření, se sleduje **dlouhodobější záměr**, tj. změna životních postojů a chování mladistvého, než pouhá kontrola jeho momentálního chování.³¹ Proto by např. mohla být vhodná kombinace těchto dvou dohledů, kdy mladistvému se v průběhu trestního řízení uloží dohled probačního úředníka, jakožto určitá náhrada vazby (§ 49 odst. 1 ZSM ve spojení s § 73 odst. 1 písm. c) TR, při kterém bude dominovat kontrolní prvek) a v rozhodnutí ve věci samé soud pro mládež uloží samostatně, popřípadě vedle jiného opatření, dohled probačního úředníka (§ 16 ZSM), které bude navazovat

²⁴ ZEZULOVÁ, Jana, RŮŽIČKA, Miroslav. Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (1. část). *Státní zastupitelství*, 2005, roč. 3, č. 7 – 8, s. 11.

²⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 7, s. 192.

²⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304.

²⁷ Srov. § 4 odst. 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Výchovná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 9, s. 2.

²⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 9, s. 230.

³⁰ Srov. § 73 odst. 1 písm. c) TR.

³¹ SOTOLÁŘ, Alexander. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 9, s. 230.

na dohled uložený v průběhu řízení a bude již spíše sledovat dlouhodobý záměr ve smyslu změny postojů mladistvého.

Je-li dohled ukládán v rozhodnutí ve věci samé, soud jej může uložit samostatně, vedle jiných současně ukládaných výchovných opatření, nebo jím doplnit některé současně ukládané trestní opatření. Jako nejefektivnější se podle současné právní úpravy jeví **ukládání dohledu probačního úředníka spolu s některým z možných trestních opatření**, než jako jeho ukládání jakožto samostatného druhu opatření, jelikož ZSM nezmiňuje žádné následky, jež by mladistvého postihly v případě porušování podmínek dohledu.³² Takovéto závadné chování mladistvého se může efektivně odrazit právě v nařízení výkonu trestního opatření.³³ Ačkoliv tedy ZSM neobsahuje žádné sankce za nedodržování podmínek probačního dohledu (ani jiných výchovným opatření), nepovažuji to za zásadní nedostatek právní úpravy. Je-li současně ukládáno trestní opatření, pak **hrozba nařízení výkonu trestního opatření** může být pro mladistvého víc než dostatečná **motivace** pro spolupráci a jeho aktivní činnosti v rámci programu probačního dohledu.

Ustanovení § 16 odst. 3 písm. a) zakotvuje povinnost mladistvého spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě vytvořeného **probačního plánu dohledu**.³⁴ V každém konkrétním případě tedy probační úředník vypracuje program výkonu probačního dohledu, který bude odpovídat okolnostem spáchaného provinění, osobnosti mladistvého a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí.³⁵ Lze konstatovat, že individualizace programu probačního dohledu na každý konkrétní případ je nezbytnou podmínkou pro naplnění účelu tohoto výchovného opatření. Trestná činnost mladistvých se liší, případ od případu. Existují různé příčiny, které vedly mladistvé ke spáchání trestné činnosti, okolnosti při jejich páchaní, různé osobnosti mladistvých pachatelů, každý z nich má různé sociální zázemí atd. Program probačního dohledu tedy musí reagovat na tyto okolnosti a stejně pečlivě zjišťovat okolnosti nejen o samotném mladistvém, ale i o lidech, kteří tvoří jeho rodinné zázemí, protože ti právě mohou mít na chování mladistvého rozhodující vliv. Proto by se jako zcela **absurdní** jevila situace opačná, tedy jeden obecný **generální program** probačního dohledu pro všechny mladistvé, bez ohledu na jejich individuální poměry.

³² ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 10.

³³ Stov. např. ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 10, s. 301-302.

³⁴ Příklad individuálního probačního plánu dohledu pro mladistvého uvádím v příloze č. 1.

³⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 9, s. 232-233.

Specifikem probačního dohledu mladistvých je sledování nejen chování mladistvého, ale také výchovného vlivu rodičů mladistvého (§ 16 odst. 1 ZSM).³⁶ V § 16 odst. 3 písm. d) ZSM je však stanovena, jak uvádí JUDr. Ščerba „*velmi problematická povinnost umožnit, resp. nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do svého obydlí.*“³⁷ V tomto smyslu lze problematickost této povinnosti spatřovat nejen v tom, že toto ustanovení koliduje s ochranou domovní svobody dle čl. 12 LZPS³⁸, ale zejména v tom smyslu, že ochrana domovní svobody je v tomto případě prolomena pouze ve vztahu k mladistvému a nikoli již ve vztahu k dalším osobám, se kterými mladistvý žije ve společné domácnosti. Z toho vyplývá, že pokud bude chtít probační úředník za účelem kontroly mladistvého vstoupit do jeho obydlí, které je však i obydlím jiných osob, může tak učinit pouze s jejich souhlasem, neboť ZSM o povinnosti osob, se kterými mladistvý žije ve společném obydlí, umožnit vstup probačnímu úředníkovi ničeho neuvádí. Mohlo by se tedy na první pohled zdát, že **vstupu probačnímu úředníkovi do obydlí mladistvého** za účelem kontroly jeho sociálního zázemí lze snadno **zabránit**. Avšak v širších souvislostech je možno ze strany osob žijících ve společném obydlí, v případě jejich bránění vstupu probačního úředníka, které tak maří výchovné působení na mladistvého uvažovat o jejich případné trestně právní odpovědnosti za trestný čin dle hlavy IV. TZ, zejména pak trestného činu ohrožování výchovy dítěte dle § 201 TZ, pokud by toto jejich jednání, v konečném důsledku naplňovalo skutkovou podstatu tohoto trestného činu. Ze strany mladistvého by pak bránění vstupu probačnímu úředníkovi do obydlí znamenalo porušování podmínek probačního dohledu a z něj **vyplývající následky**, jež uvádím výše.³⁹ Mgr. Dagmar Děrgelová, probační úřednice PMS, středisko Ostrava se s takovým přístupem osob žijících ve společném obydlí s mladistvým dosud nesešla. Dle jejích zkušeností se totiž většinou jedná o osoby, které jsou na kontrolní návštěvy zvyklé (ze strany Orgánu sociálně právní ochrany dětí například) a navíc jsou si vědomi, že tímto svým negativním jednáním by mladistvému přitížili.

ZSM v § 15 odst. 1 umožňuje uložení výchovných opatření, tedy i dohledu probačního úředníka, nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření, a jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, pak nejdéle na dobu tří let. Zde je vhodné zabývat se otázkou, **zda je takto zákonem vymezená délka probačního dohledu dostatečná** či ne. Jestliže je mladistvému ukládat dohled probačního úředníka ve věci samostatně jako jediná sankci

³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 450.

³⁷ ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 10.

³⁸ „*Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.*“ Čl. 12 odst. 1 LZPS.

³⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 306.

a soud vysloví dohled na maximální dobu tří let, domnívám se, že **doba 3 let je zcela adekvátní** pro naplnění účelu probačního dohledu, tedy doba dostatečně potřebná na to, aby probační úředník pozitivně nasměroval mladistvého pro jeho budoucí život (tato potřebná doba samozřejmě může být kratší, neboť ZSM v ustanovení § 15 odst. 1 věta třetí, hovoří pouze o nejdelší možné době tří let, soud tedy může stanovit i dobu kratší, vždy záleží na okolnostech případu). Naopak ZSM nehovoří o možnosti prodloužit dobu probačního dohledu, je-li ukládáno samostatně jako jediná sankce a zřejmě by tato možnost nebyla ani účelná. Jelikož totiž mladistvý během doby stanovené v rozhodnutí soudu nespolupracoval s probačním úředníkem a neplnil podmínky dohledu jím stanovené, nemá žádný **smysl tuto dobu prodlužovat**, neboť není důvod se domnívat, že by tomu v prodloužené době bylo jinak. V případě, že bylo mladistvému uloženo podmíněné odsouzení společně s dohledem probačního úředníka, může probační dohled trvat maximálně po dobu trvání zkušební doby podmíněného odsouzení (tedy tři léta dle § 33 odst. 1 ZSM), popřípadě může soud tuto zkušební dobu přiměřeně prodloužit (max. na pět let dle § 33 odst. 2 písm. b) ZSM), a tím i tedy prodloužit dobu trvání dohledu probačního úředníka. Avšak v případě, že mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody tím, že soustavně porušoval podmínky dohledu a nevedl řádný život, jeví se mi i zde prodlužování dohledu probačního úředníka na pět let neúčelné. V takové situaci by spíše bylo vhodnější postupovat podle § 33 odst. 2 písm. c) ZSM a uložit mladistvému jiné výchovné opatření, které na něj bude efektivněji působit.⁴⁰

Zajímavým poznatkem, kterým se Mgr. Žatecká zabývá, je reakce soudu na zprávy probačních úředníků⁴¹ (§ 80 odst. 4 a 5 ZSM). Z jejího výzkumu vyplývá, že: „*soudci reagují na zprávy úředníků se zpožděním 2-6 měsíců, případně spíše nereagují (38 %), pouze 21,1 % reaguje na zprávy okamžitě.*“⁴² Mgr. Děrgelová například uvádí, že Krajský soud v Ostravě reaguje na zprávy probačních úředníků ohledně mladistvých obratem, kdežto okresní soud většinou s několikaměsíčním zpožděním. Jedinou časovou podmínku, kterou zákon v tomto ohledu stanovuje pouze ve vztahu k probačním úředníkům, je povinnost probačního úředníka informovat předsedu senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce o opakovaném nebo závažném porušení podmínek dohledu bez zbytečného odkladu (§ 80 odst. 4 věta první ZSM).⁴³ Tato úprava se však jeví jako nedostačující, neboť jedinými možnostmi, jak

⁴⁰ Srov. ŽATECKÁ, Eva. Poznátky z praxe probačních pracovníků (možné náměty de lege ferenda). *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 6, s. 182.

⁴¹ Vzor zprávy o průběhu dohledu probačního úředníka uvádím v příloze č. 2.

⁴² ŽATECKÁ, Eva. Poznátky z praxe probačních pracovníků (možné náměty de lege ferenda). *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 6, s. 182.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 667.

řešit porušování podmínek dohledu ze strany mladistvého, je výstraha⁴⁴ probačního úředníka, v případech méně závažných porušení (§ 80 odst. 4 ZSM, tj. dle Mgr. Děrgelové zejména v případech, kdy mladistvý nedodrží sjednané termíny návštěv probačního úředníka nebo se odchyluje od sjednaného plánu dohledu) nebo změna či zrušení probačního dohledu ve veřejném zasedání (§81 odst. 1 ZSM) v případě závažného porušování podmínek dohledu. Lze si tedy představit situaci, kdy probační úředník podá zprávu o výkonu probačního dohledu a soud na ni bude reagovat až po šesti měsících. Bylo by tedy vhodné de lege ferenda uvažovat o **zakotvení povinnosti soudu reagovat na zprávy probačních úředníků do určité doby**, neboť zpětná vazba ze strany soudu může pomoci probačnímu úředníkovi, resp. být významným vodítkem při např. úpravě probačního plánu dohledu pro konkrétního mladistvého.

2.2 Probační program

Probační program jako výchovné opatření upravené v § 17 ZSM je nutno odlišovat od programů probačního typu upravených v § 18 odst. 1 písm. g) ZSM jakožto jednu z forem výchovných povinností. Odlišnost těchto probačních programů spočívá v tom, že **pouze probační programy dle § 17 ZSM jsou zapsané v seznamu Ministerstva vnitra České republiky a podléhají akreditaci**.⁴⁵

Předpoklady pro uložení probačního programu jsou vymezeny v § 17 odst. 2 ZSM. Probační program musí být vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti, mladistvému je poskytnuta dostatečná možnost se s obsahem probačního programu seznámit a mladistvý souhlasí se svou účastí na probačním programu, přičemž tento **souhlas je vyžadován již v průběhu řízení, ale také v případě, kdy se probační program ukládá v rozhodnutí ve věci samé**. V praxi mohou vznikat situace, kdy aplikaci probačního programu dle § 17 ZSM navrhne obhájce nebo zákonný zástupce mladistvého, avšak v konečném důsledku je to vždy konkrétní mladistvý, který dává souhlas se svou účastí na probačním programu, proto soud, případně státní zástupce v přípravném řízení, musí vždy zjistit, zda mladistvý souhlasí, ačkoliv podnět přišel od jiných osob.⁴⁶ Na druhou stranu se však nevyžaduje souhlas realizátora probačního programu se zařazením mladistvého. Realizátor je naopak povinen umožnit mladistvému účast, byl-li mu probační program soudem či státním zástupcem uložen.⁴⁷

⁴⁴ Individuální výstrahu probačního úředníka uvádím v příloze č. 3.

⁴⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 7, s. 192.

⁴⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 7, s. 194.

⁴⁷ SOTOLÁŘ, Alexander. K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 12, s. 373-377.

V současnosti je dle Zprávy o realizaci probačních programů v roce 2011 Probační a mediační služby ČR (dále jen Zpráva)⁴⁸ akreditováno Ministerstvem spravedlnosti devatenáct probačních programů, přičemž např. **pro Ostravu** je v současnosti akreditován **pouze jeden**, a to **Právo pro každý den**, což lze ohodnotit jako zcela **nedostačující**. Jak uvádí JUDr. Hrušáková: „*soudce totiž může zařadit mladistvého do probačního programu, který je realizován v okrese pobytu mladistvého, jelikož není možné, aby mladistvý za probačním programem dojížděl.*“⁴⁹ Soudy pro mládež v Ostravě mají tedy v současnosti možnost zařadit mladistvého pouze do jednoho probačního programu, který je zaměřen zejména na zvýšení právního povědomí mladistvých, není tedy vhodný pro všechny mladistvé pachatele. Probační program má být uložen mladistvému na míru a má reagovat na rozličné příčiny páchaní provinění, a tím tedy zamezit jejich opakování v budoucnu. Zcela tedy pro Ostravu chybí probační programy, které mají jiný než vzdělávací charakter a které ve svém výčtu uvádí § 17 ZSM, přičemž tento problém se netýká pouze Ostravy, jak vyplývá ze Zprávy. Ze současného stavu je tedy zřejmé, že **není zcela naplněn účel probačních programů**, jak vyplývá z § 17 ZSM, tedy komplexní řešení situace mladistvého ve všech možných směrech.⁵⁰ Například PhDr. Kroftová uvádí tabulku specifických způsobů zacházení s mladistvými delikventy. Tato tabulka odpovídá požadavku individualizace probačních programů, kdy např. mladistvý se dostal do konfliktu se zákonem z důvodu nevhodného vlivu na něj ze strany kamarádů, pak navštěvuje probační program, ve kterém se učí jak vyhledávat a vytvářet přátelské vztahy s pozitivním vlivem. V této tabulce uvádí rozličné příčiny páchaní provinění a jim odpovídající probační programy⁵¹ Takový stav, kdy v rámci každého střediska PMS bude akreditován určitý počet probačních programů, které budou zaměřené na různé druhy mladistvých pachatelů, je však v současnosti v České republice nerealizovatelný. Je to způsobeno, jak uvádí JUDr. Hrušáková, nedostatkem finančních prostředků a možnostmi realizátorů probačních programů.⁵² Navíc dalším problémem probačních programů je to, že **neběží po celý rok**. Proto dle zkušeností Mgr. Děrgelové, **návrh na uložení výchovného opatření ve formě probačního programu vždy předjednává PMS u mladistvých**, jejichž případy se v dobu před zahájením probačního programu aktuálně projednávají a v návrhu podaném k Okresnímu soudu nebo Okresnímu státnímu zastupitelství

⁴⁸ *Probační programy pro mladistvé* [online]. pmscr.cz [cit. 15. února 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 2, s. 38.

⁵⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 12, s. 374.

⁵¹ KROFTOVÁ, Andrea. Probační programy pro mladistvé delikventy. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 10, s. 287.

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana. K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 2, s. 40.

v Ostravě uvádí termín konání programu. Pokud tedy se např. Právo pro každý den zahajuje v Ostravě v říjnu, pak se takovéto přijednávání týká případů jednaných cca pět měsíců před zahájením programu. U ostatních případů mladistvých, u nichž do zahájení programu zbývá ještě cca tři čtvrtě roku a více, není adekvátní uvažovat o uložení probačního programu. Soud nebo státní zástupce pak zatím vždy (v případech podmíněného odsouzení, podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného upuštění od potrestání) uložil zkušební dobu takové délky, která přesahovala termín ukončení programu. Mgr. Děrgelová se rovněž domnívá, že mnohem lepší by bylo, kdyby v případě, že v daném okrese je možnost pouze jednoho probačního programu, který běží pouze jednou ročně, tento program běžel vícekrát do roka, případně by bylo k dispozici více probačních programů rozprostřených v průběhu celého roku.

Zajímavou myšlenkou jsou specializované probační programy realizované formou **tábora nebo speciálního zařízení** pro jejich výkon (realizováno např. v USA).⁵³ Takovéto probační programy by však v ČR byly realizovatelné zřejmě pouze po dobu letních školních prázdnin, tak aby takovéto programy nenarušovaly povinnosti mladistvého spojené např. s jeho školní docházkou. Tedy opět by probíhaly pouze jednou ročně po vymezený čas, což by bylo spojeno s problémy, které uvádím výše. Takto realizované probační programy by jistě přinášely spoustu pozitiv, avšak domnívám se, že za současného stavu probačních programů v ČR je prioritní vyřešit problém nedostatku vhodných probačních programů v jednotlivých okresech a až poté je možno pomýšlet na vytvoření zcela nových specializovaných probačních programů realizovaných formou táborů nebo umístěním mladistvých do specializovaných zařízení.

Na závěr této kapitoly lze uvést, že probační programy mají v systému sankcí pro mládež své nezastupitelné místo, ačkoliv jejich úprava a realizace je v ČR oproti zahraničí nedostatečná.⁵⁴ Důvodem je zejména **nedostatek financí, nedostatek realizátorů vhodných probačních programů a vymezené časové období, ve kterém probační programy probíhají**. Domnívám se, že nejpálčivějším problémem je však v současnosti právě nedostatek probačních programů v okresech, kdy na jeden okres dopadá cca jeden až dva probační programy, jak vyplývá ze Zprávy.⁵⁵ Řešení takového stavu považuji za prioritní z hlediska naplnění účelu a smyslu probačních programů, jak vyplývá z ustanovení § 17 ZSM.

⁵³ Tamtéž, s. 38.

⁵⁴ Tamtéž, s. 38.

⁵⁵ *Probační programy pro mladistvé* [online]. pmscr.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

2.3 Výchovné povinnosti

Výchovné povinnosti upravené § 18 ZSM se od výchovných omezení uvedených v § 19 ZSM liší zejména tím, že výchovné povinnosti jsou spíše **příkazy k řádnému chování** mladistvého, kdežto výchovná omezení mají formu povinnosti zdržet se určitého závadného chování.⁵⁶

Z demonstrativního výčtu povinností uvedeného v ZSM, že jejich podstatou je ochrana mladistvého před škodlivými vlivy, nasměrovat jej k řádnému životu a uplatnění ve společnosti, a též odstranění konfliktních stavů, jež souvisí s pácháním provinění.⁵⁷

U výchovné povinnosti dle § 18 odst. 1 písm. a) JUDr. Ščerba uvádí jako nevýhodu právní úpravy skutečnost, že není zákonem nijak časově omezena, jak je tomu u ochranné výchovy, která může trvat nejdéle do osmnáctého, popř. devatenáctého roku mladistvého (§ 22 odst. 2 ZSM).⁵⁸ Obdobnou časovou podmínku však ZSM neobsahuje u žádné z demonstrativně uvedených výchovných povinností, s výjimkou výkonu společensky prospěšné činnosti (§ 18 odst. 3 ZSM). Domnívám se však, že se nejedná o zásadní pochybení v právní úpravě výchovných povinností. ZSM tak dává soudu, popř. státnímu zástupci, dostatečný prostor pro **individualizaci výchovných povinností** i z hlediska úvahy, jaká doba je potřebná pro nápravu mladistvého v souladu se zásadou individualizace použitých sankcí.⁵⁹ Takováto doba je totiž závislá na konkrétních případech, a bude tedy pro každého jednotlivého mladistvého odlišná.

Jako problematická, z hlediska jejího výkonu, se mi jeví výchovná povinnost dle § 18 odst. 1 písm. b), tedy zaplacení přiměřené peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti jednorázově nebo ve splátkách. ZSM totiž zároveň podmiňuje uložení této výchovné povinnosti **existencí finančních zdrojů**, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat (§ 18 odst. 2 ZSM). Jistě častým jevem bude to, že tyto peněžní zdroje mladistvého sice existují, avšak spravují je jeho zákonní zástupci. V takovém případě by dle JUDr. Ščerby tato výchovná povinnost neměla být ukládána.⁶⁰ Ale je zároveň třeba v takovýchto případech vycházet i z občanskoprávní úpravy, která podle § 9 OZ⁶¹, omezuje mladistvého v jeho způsobilosti k právním úkonům (tedy i v jeho způsobilosti nakládat s peněžními prostředky, jedná-li se o velkou částku) a dle § 36 odst.

⁵⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 344.

⁵⁷ Tamtéž, s. 342.

⁵⁸ ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 11.

⁵⁹ Druh a výměra sankce musí být ukládány se zhodnocením všech konkrétních okolností případu, jež se vztahují k závažnosti provinění, možnosti reintegrace mladistvého, poměrům mladistvého, přiměřené satisfakci poškozeného. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 350-351.

⁶⁰ ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 12.

⁶¹ „Nezletilí mají způsobilost jen ke takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.“ § 9 OZ.

1 ZOR⁶², jej v těchto právních úkonem zastupují rodiče, kteří však také potřebují schválení soudu dle § 28 OZ⁶³, v případech nakládání s majetkem mladistvého, která není běžnou záležitostí (kam můžeme zařadit zaplacení přiměřené peněžité částky podle § 18 odst. 1 písm. b) ZSM). Takový postup však dle JUDr. Sotoláře vylučuje použití této výchovné povinnosti.⁶⁴ Z uvedeného je zřejmé, že uložení a výkon této výchovné povinnosti může být často problematický. Soud nebo státní zástupce by tedy měli mladistvého uložit **zaplacení takové přiměřené částky, která se nebude kolidovat s ustanovením § 9 OZ**, tedy takové, jejíž zaplacení bude přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající věku mladistvého.

Zajímavou úvahu v oblasti problematiky souhlasu mladistvého s uložením výchovného opatření ve formě výchovné povinnosti dle § 18 odst. 1 písm. c) uvádí JUDr. Šabata. Současná právní úprava vyžaduje pouhý souhlas mladistvého s uložením výchovného opatření v průběhu řízení (§ 15 odst. 3 ZSM). JUDr. Šabata však ve svém návrhu de lege ferenda **navrhuje změnu právní úpravy** takovým způsobem, aby souhlas mladistvého, jež státní zástupce potřebuje k uložení výchovného opatření (zde výchovné povinnosti ve formě společensky prospěšné činnosti určitého druhu) již v průběhu řízení, nebyl vázán pouze k jejímu prostému uložení, ale aby byl mladistvý tímto souhlasem **vázán k výkonu konkrétního opatření**. Dále uvádí de lege ferenda „*možnost státního zástupce uložit v průběhu řízení mladistvému výchovnou povinnost bez souhlasu mladistvého, avšak s možností mladistvého odmítnout vykonat takovou výchovnou povinnost. Jednalo by se zde o právo mladistvého, jehož uplatnění by se zohlednilo při dalším postupu v rámci trestního řízení.*“⁶⁵ Ačkoliv tuto úvahu považuji za podnětnou a zajímavou, nedomnívám se, že by vedla ke kvalitnější právní úpravě ukládání výchovných opatření. Souhlas již přímo s výkonem výchovné povinnosti nebo jejich uložení s následnou možností odmítnutí by byly pouhou technickou změnou. Následky porušování uloženého výchovného opatření nebo odmítnutí jeho výkonu by byly stejné, jako je tomu v současné právní úpravě. I autor článku JUDr. Šabata dodává, že:“ *odmítnutí výkonu výchovné povinnosti by bylo přínosné jen z hlediska jeho transparentnosti ve spise, kdy by bylo zřejmé, jaké výchovné opatření bylo mladistvému nabídnuto, v jaké procesní situaci a za jakých podmínek, což by se projevilo v následném postupu orgánů činných v trestním řízení.*“⁶⁶ Jednalo by se tedy o přínos spíše v trestně procesní rovině.

⁶² „Rodiče zastupují dítě při právních úkonech, ke kterým není plně způsobilé.“ § 36 odst. 1 ZOR.

⁶³ „Jestliže zákonní zástupci jsou povinni též spravovat majetek těch, které zastupují, a nejde-li o běžnou záležitost, je k nakládání s majetkem třeba schválení soudu.“ § 28 OZ.

⁶⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 345.

⁶⁵ ŠABATA, Karel. Společensky prospěšná činnost jako výchovná povinnost v rozhodovací praxi státního zástupce. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 5, s. 30.

⁶⁶ ŠABATA, Karel. Společensky prospěšná činnost jako výchovná povinnost v rozhodovací praxi státního zástupce. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 5, s. 30.

Dle zkušeností Mgr. Děrgelové pak nejčastěji ukládanými výchovnými povinnostmi v Ostravě jsou výchovná povinnost podle § 18 odst. 1 písm. c) a podle § 18 odst. 1 písm. e), přičemž se tato výchovná povinnost se ukládá zejména mladistvým, kteří se dopustili provinění poškození cizí věci dle § 228 odst. 2 TZ.

2.4 Výchovná omezení

Demonstrativní výčet výchovných omezení se nachází v § 19 ZSM.⁶⁷ Stejně jako výchovné povinnosti i výchovná omezení jsou vhodnou sankcí k doplnění trestních opatření spojených se zkušební dobou. Výchovnými omezeními však nikdy **nelze nahrazovat určité trestní opatření**. ZSM nevylučuje možnost uložení více výchovných omezení vedle sebe, nebo výchovné omezení spolu s výchovnou povinností, či jiným druhem výchovného opatření. Vždy je však třeba pamatovat na skutečnost, že uložená výchovná omezení **nesmí narušit přípravu mladistvého na jeho budoucí povolání, či přímý výkon jeho povolání nebo zaměstnání** (§ 19 odst. 2 ZSM). Jedná se zejména o ty případy, kdy uložený zákaz ve formě z některých z výchovných omezení by znemožňoval mladistvému školní docházku. Například když provinění mladistvého určitým způsobem souvisí se školou, jež navštěvuje, nelze mu zakázat navštěvovat školu.⁶⁸

Některá z výchovných omezení jsou svojí povahou a smyslem podobná trestním opatřením. Jedná se zejména o povinnost nenavštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvé nevhodné prostředí (§ 19 odst. 1 písm. a) ZSM), které se podobá trestnímu opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 24 odst. 1 písm. h) ZSM), a povinnost nepřechovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění (§ 19 odst. 1 písm. d) ZSM) se podobá trestnímu opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 24 odst. 1 písm. d) ZSM). V těchto případech mohou výchovné omezení sloužit jako určitý předstupeň, před uložením přísnější sankce. Souvisí-li provinění mladistvého např. s určitou sportovní, nebo kulturní akcí, avšak nejsou naplněny podmínky pro uložení trestního opatření, jeví se jako nejvhodnější uložit výchovné omezení dle § 19 odst. 1 písm. a) ZSM a až v případě, kdy se toto výchovné opatření projeví jako nedostačující, jako např. v případě recidivy mladistvého, je na místě uložit přísnější sankci, tedy trestní opatření dle § 24 odst. 1 písm. h) ZSM. Avšak v těchto případech by se mělo jednat o postup, kdy mladistvý např. spáchal provinění poprvé a výchovné omezení na něj může dostatečně působit.

⁶⁷ ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 12-13.

⁶⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 348.

Vzhledem k tomu, že výchovná omezení mají povahu zákazů určitých chování, není možno soustavně **kontrolovat jejich řádné dodržování**. Záleží tak na probačním úředníkovi, jak důsledně bude kontrolovat jejich dodržování, zejména pak ve formě kontroly mladistvého v místě jeho bydliště, na pracovišti či školském zařízení.⁶⁹

Jelikož výčet výchovných omezení je demonstrativní, je možné je ze strany soudu nebo státního zástupce určitým způsobem modifikovat, či doplňovat s některými formami kontroly. JUDr. Sotolář např. uvádí možnost spojit výchovné omezení podle § 19 odst. 1 písm. e) ZSM s povinností mladistvého podrobit se lékařské kontrole přítomnosti návykových látek v krvi mladistvého.⁷⁰ Také dle zkušeností Mgr. Děrgelové je takto modifikované výchovné omezení často ukládané, kdy mladistvý má povinnost se současně na výzvu probačního úředníka podrobit testu na zjištění přítomnosti omamných a psychotropních látek.

2.5 Napomenutí s výstrahou

Výchovné opatření napomenutí s výstrahou spočívá v tom, že soud pro mládež, popř. v přípravném řízení státní zástupce, mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce **důrazně vytkne protiprávnost jeho činu** a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu dle zákona hrozí v případě opětovného spáchání trestné činnosti.⁷¹ ZSM tedy vyžaduje přítomnost zákonného zástupce mladistvého ve chvíli, kdy soud popř. státní zástupce mladistvému vytýká jeho dosavadní protiprávní chování. „*V zájmu zdůraznění jeho významu a dopadu zákon požaduje, aby se tak stalo v přítomnosti jeho zákonného zástupce.*”⁷² Vytýkání vadnosti chování by se mělo dít v přítomnosti osoby, která na něj má skutečný výchovný vliv a ZSM předpokládá, že je jím zákonný zástupce⁷³ a aby si i tato osoba popř. uvědomila dosavadní nedostatečnou výchovu. Avšak je možné si představit i situace, kdy zákonný zástupce mladistvého není osobou, která na něj má skutečný a efektivní výchovný vliv, ale jedná se o osobu zcela jinou, např. pedagog ve škole, již mladistvý navštěvuje, vedoucí zaměstnanec apod. Nebo naopak mohou nastat situace, že zákonný zástupce mladistvého o jeho výchovu nejeví zájem a jeho přítomnost u vyslovení by byla pouhou formalitou. V takových případech by se mi

⁶⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 348.

⁷⁰ Tamtéž, s. 349.

⁷¹ § 20 odst. 1 ZSM.

⁷² SOTOLÁŘ, Alexander. K možnosti přenechání postihu mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 334.

⁷³ V otázce určení zákonného zástupce mladistvého odkazuje ObčZ na ZoR (§ 27 ZoR). Zákonným zástupcem mladistvého jsou primárně rodiče (§ 31 ZoR), ale mohou jím dle ZoR být i jiné osoby. Více k této problematice viz HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdenka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006, s. 220-229.

podmínka, nezbytné přítomnosti zákonného zástupce při vyslovení napomenutí s výstrahou, jevíla jako zcela neúčelná a zbytečná. De lege ferenda by proto bylo možno uvažovat o tom, že soud pro mládež bude mít v konkrétním případě **možnost vyslovit napomenutí s výstrahou v přítomnosti zákonného zástupce** nebo jiné osoby, která má na mladistvého skutečný výchovný vliv a nikoliv tedy vždy nutně vyžadovat přítomnost zákonného zástupce. Soud pro mládež by tedy v konkrétním případě měl možnost, zda bude při vyslovení napomenutí vyžadovat přítomnost zákonného zástupce či jiné osoby, nebo postačí pouhá přítomnost mladistvého.

ZSM nijak neomezuje okruh případů, pro které je možno tento druh opatření uložit, avšak je zřejmé, že napomenutí s výstrahou má své místo jen **u méně závažných případů páchaní provinění mladistvých**. V závažnějších případech je třeba důraznějšího řešení věci, tedy uložení trestního opatření.⁷⁴ Slovy JUDr. Sotoláře, v případech „*kteří i veřejné mínění považuje spíše za mladistvé výstřelky než za trestuhodné činy.*“⁷⁵

Napomenutí s výstrahou je ve své podstatě jednorázový akt, jehož účinek vůči mladistvému se zvyšuje možností spojit je s **postižením mladistvého jeho zákonnými zástupci, školou, již je žákem, nebo výchovným zařízením, v němž žije** (§ 20 odst. 2 ZSM). „*Vtažení těchto subjektů z jeho nejbližšího sociálního okolí do volby vhodné reakce na spáchané provinění může přispět ke zvýšení účinnosti jeho projednání s ním i samotné reakce na ně.*“⁷⁶ Přenechání tohoto postihu ZSM podmiňuje jeho účelností a vhodností.⁷⁷ Proto by se jako neúčelná jevíla situace, kdy soud pro mládež, popř. státní zástupce vysloví vůči mladistvému napomenutí s výstrahou konkrétnímu mladistvému a zároveň přenechá postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci (§ 20 odst. 1 a 2 ZSM). Pod takovýmto postihem zákonného zástupce si lze představit využití jeho výchovných prostředků dle § 31 odst. 2 ZoR, tedy zakázat mu styk s určitými lidmi, zákaz určitých jednání a dále i jeho domluva apod.⁷⁸ Jestliže se ale protispolečenské jednání mladistvého se dostalo až do roviny trestněprávní, je evidentní, že výchovný vliv zákonného zástupce selhal. Proto by bylo zjevně absolutně nevhodné neúčelné postih zákonnému zástupci, i kdyby jeho stanovisko⁷⁹ k přenechání postihu na něj bylo souhlasné. V těchto případech by bylo vhodnější přenechání postihu např. škole nebo výchovnému zařízení, v němž mladistvý žije

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 206.

⁷⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 9, s. 250.

⁷⁶ Tamtéž, s. 249.

⁷⁷ § 20 odst. 2 ZSM

⁷⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 9, s. 251.

⁷⁹ Ačkoliv ZSM nevyžaduje souhlas toho, jemuž má být postih přenechán, vyžaduje jeho stanovisko s tímto postupem. V případech jeho nesouhlasného vyjádření by jím pak soud neměl tento postih přenechávat. SOTOLÁŘ, Alexander. K možnosti přenechání postižení mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 334.

(§ 20 odst. 2 ZSM), tyto instituce totiž mohou mladistvému způsobit v konečném důsledku mnohem větší újmu (např. postih školy ve formě snížení známky z chování nebo podmíněčné vyloučení, v případech, kdy mladistvému na jeho studiu skutečně záleží) a tedy zapůsobit na něj a na jeho chování mnohem intenzivněji než zákonní zástupci. Lze tedy konstatovat, že pokud zákonný zástupce nezvládal výchovu mladistvého dosud, nelze předpokládat, že v budoucnu tomu bude naopak a takovéto přenechání postihu by bylo kontraproduktivní.

Napomenutí s výstrahou by se nemělo ukládat vedle trestního opatření. Vzhledem k sankčnímu prvku napomenutí s výstrahou by mladistvý byl v takovém případě postižen dvakrát.⁸⁰ Avšak zde je nutno poznamenat, že **vyslovení napomenutí s výstrahou společně s uložením vhodně zvoleného trestního opatření může být účelné**. Mnohem silněji než sankční prvek by totiž měl působit prvek výchovný. Tedy upozornění na důsledky, které mladistvému dle ZSM hrozí v případě jeho dalšího páchání trestní činnosti (§ 20 odst. 1 ZSM). Jako příklad bych uvedla odsuzující rozsudek k podmíněnému peněžitému opatření s vyslovením napomenutí s výstrahou JUDr. Sotoláře.⁸¹ Mladistvému je zde uloženo současně trestní opatření a výchovné opatření ve formě napomenutí s výstrahou. Obsah napomenutí s výstrahou zde zjevně, mimo jiné, spočíval v upozornění mladistvého na možnost nařízení výkonu peněžitého opatření (tedy že mladistvý bude nucen peněžitý trest zaplatit) v případě, že nezanechá svého protiprávního chování. Na tuto možnost by byl mladistvý upozorněn i v případě, že by soud v dané věci uložil pouze peněžitě opatření, ale vyslovení této hrozby ve formě samostatného opatření, může mít na budoucí chování mnohem větší a důslednější vliv (v souladu s účelem ZSM dle § 1 odst. 2), než pouhé upozornění na možnost výkonu podmíněně odloženého peněžitého opatření. Lze tedy shrnout, že pokud se napomenutí s výstrahou ukládá současně s trestním opatřením, jehož výkon se podmíněně odkládá, nemusí být vždy jejich současné uložení nevhodné, zejména co se týče vyslovení možných budoucích trestně právních následků, která postihnou mladistvého, v případě, že nezanechá svého protiprávního jednání v budoucnu.

⁸⁰ ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8 č. 6, s. 13-14.

⁸¹ SOTOLÁŘ, Alexander. 5. Odsuzující rozsudek k podmíněnému peněžitému opatření s vyslovením napomenutí s výstrahou (enunciát). *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 9, s. IV.

3. Ochranná opatření

Výčet ochranných opatření najdeme v § 21 ZSM. Jsou jimi **ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova**. ZSVM však upravuje pouze ochrannou výchovu a ve zbylých ochranných opatřeních odkazuje na úpravu obsaženou v TZ. Ukládání ochranné výchovy dospělým pachatelům je z povahy tohoto opatření vyloučeno.

Avšak i při ukládání ochranných opatření upravených v TZ, je třeba respektovat obecné požadavky kladené na ukládání opatření dle § 9 ZSM⁸² a speciální požadavky kladené na ukládání ochranných opatření, tj. **kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými** dle § 21 odst. 1 ZSM.⁸³

Ochranná opatření je možné uložit jak mladistvých, kteří jsou trestně odpovědní, tak i mladistvým, kteří např. pro nepřičetnost trestně odpovědní nejsou.⁸⁴ Potřeba jejich uložení vyplývá zejména z ochrany společnosti, a proto je jejich výkon provázen specifickými prvky, tj. potřeba léčby, izolace a výchova.⁸⁵

O ochranných opatřeních se rozhoduje vždy podle zákona, jenž je účinný v době, kdy se ochranné opatření ukládá. Jejich výkon se nepromlčuje, nezahlazují se, ani nemohou být prominuta milostí prezidenta České republiky.⁸⁶

Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty je ochranným opatřením, jehož realizace spočívá v odebrání věcí, jež pocházejí z páchání provinění (srov. § 101 TZ).⁸⁷ Jelikož však zbylá tři ochranná opatření považují za mnohem větší zásah do života mladistvého, věnují v následujících částech této kapitoly pouze jim.

3.1 Ochranné léčení

Ochranné léčení lze obecně vymezit jako trestně právní následek provinění nebo činu jinak trestného, jehož smyslem je ochrana společnosti před duševně nemocnými mladistvými

⁸² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 455.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 213.

⁸⁴ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné - Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 516.

⁸⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 604.

⁸⁶ JELÍNEK, Jiří, MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 41.

⁸⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 552.

nebo mladistvými závislými na návykových látkách, jejich umístěním ve zdravotnickém zařízení nebo ambulantní léčbou.⁸⁸ TZ tedy umožňuje uložení ochranného léčení mladistvým, kteří pro **nepříčetnost ve smyslu § 26 TZ**⁸⁹ nejsou trestně odpovědní. Avšak ZSM zná vedle pojmu nepřičetnost, u mladistvých též pojem **podmíněnou, resp. relativní nepřičetnost dle § 5 odst. 1 ZSM**, jež je důsledkem nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti. Proto tato podmíněná nepřičetnost nemůže být důvodem pro uložení ochranného léčení u mladistvých, neboť není důsledkem duševní poruchy, nýbrž pouhé nezralosti a nedostatečného vývoje mladistvého. Mladistvému je tedy možno uložit ochranné léčení pouze pokud je u něj naplněn pojem nepřičetnost tak, jak je vymezuje TZ v ustanovení § 26.⁹⁰

Podmínky pro uložení ochranného léčení zcela vymezuje TZ v ustanovení § 99 TZ, kde upravuje obligatorní a fakultativní uložení ochranného léčení.⁹¹ Pokud soud pro mládež v konkrétním případě skutečně ukládá ochranné léčení, pak je povinen ve smyslu § 99 odst. 4 TZ rozhodnout zároveň o jeho výkonu. Ochranné léčení se pak může vykonávat dvojím způsobem, a to ve formě **léčení ústavního** ve zdravotnickém zařízení, nebo ve formě **léčení ambulantního**. V případě, že je uloženo léčení ústavní, pak zdravotnickým zařízením, které jej poskytuje je zpravidla psychiatrická léčebna. V případě ambulantní formy ochranného léčení je mladistvý ponechán na svobodě, avšak je povinen pravidelně docházet do zdravotnického zařízení a dodržovat jím stanovený léčebný režim.

TZ upravuje možnost změnit formu ochranného léčení v průběhu jeho výkonu (např. změna ústavní formy na ambulantní a naopak - § 99 odst. 5 TZ), ale též možnost přeměny ochranné léčby na zabezpečovací detenci dle § 100 odst. 1 a 2.⁹²

Ambulantní léčba se ukládá jen v těch případech, kdy je zjevné, že účel léčení bude naplněn, aniž by bylo nutné nařizovat ústavní léčbu.⁹³ Ochranné léčení ve své ústavní formě je totiž závažným zásahem do osobní svobody léčeného a újma, kterou se sebou přináší je srovnatelná s trestním opatřením nepodmíněného odnětí svobody.⁹⁴ Proto současná právní úprava omezuje možnost tohoto zásahu **zásadou přiměřenosti**⁹⁵ a nejdelší dobou trvání

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 214.

⁸⁹ „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ § 26 TZ.

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 100.

⁹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 426-427.

⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 218.

⁹³ Tamtéž, s. 217.

⁹⁴ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 91.

⁹⁵ Zásada přiměřenosti (§ 38 odst. 1, § 96 odst. 1 TZ) je ve smyslu ochranných opatření modifikována tak, že ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem. Srov. např. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 545.

ochranného léčení dvě léta s možností prodloužení. Oproti předchozímu TrZ je přiměřenost ochranného opatření ke spáchanému činu zohledňována na prvním místě.⁹⁶ Mgr. Maroš Matiaško uvádí **několik faktorů této přiměřenosti**. Jsou jimi povaha a závažnost spáchaného provinění, nebezpečí, které od mladistvého hrozí v budoucnu pro zájmy chráněné TZ, osoba mladistvého a jeho poměry. Přičemž se zabývá otázkou vztahu mezi těmito faktory přiměřenosti, resp., které by měly být rozhodující pro uložení ochranného opatření, a přiklání se k názoru, že pro naplnění zásady přiměřenosti je nutné splnit všechny faktory samostatně.⁹⁷ Naproti tomu Mgr. Jan Lata zjevně vyzdvihuje faktor povahy a závažnosti spáchaného provinění, přičemž vychází ze závěru Ústavního soudu⁹⁸ a uvádí, že: „ochranné léčení v ústavní formě není na místě u činů, které by se jako činy trestné vykazovaly nižší společenskou nebezpečností“.⁹⁹ Dále klade důraz na uložení ochranného léčení ve vztahu k osobě pachatele: „Případnou námitku, že léčba je ve vlastním zájmu osoby trpící duševní poruchou, pokládám za nesprávnou, samotná potřeba psychiatrické léčby duševně nemocného nemůže být důvodem pro použití institutů trestního práva, jebož vylučným úkolem je ochrana společnosti před kriminalitou a naznačenému cíli tedy samostatně sloužit nemá.“¹⁰⁰ Takto uložené ochranné opatření by zjevně nebylo v souladu se zásadou přiměřenosti ani s účelem trestního práva.¹⁰¹ Uložené ochranné léčení by nemělo sloužit výhradně k léčbě pachatele, nýbrž prostřednictvím léčby chránit společnost.¹⁰²

Ztotožňuji se spíše se závěrem Mgr. Matiaška, který vyžaduje naplnění všech faktorů přiměřenosti. Jestliže TZ vyžaduje k ukládání ochranného opatření přiměřenost, jako takovou je nezbytné naplnit i její jednotlivé dílčí faktory, které naplňují přiměřenost jako celek. Z výše uvedeného je však zřejmé, že výklad a naplnění jednotlivých faktorů zásady přiměřenosti ve vztahu k ochrannému opatření může být problematické a bude záviset na konkrétních okolnostech každého případu.

3.2 Zabezpečovací detence

Do českého trestního práva byla zabezpečovací detence zavedena s účinností od 1. 1. 2009. Důvodem pro zavedení nového ochranného opatření byli požadavky odborníků na

⁹⁶ Srov. LATA, Jan. Ochranné léčení ve světle nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 502/02. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 13-15.

⁹⁷ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 91.

⁹⁸ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004, sp. zn. IV. ÚS 502/02.

⁹⁹ LATA, Jan. Ochranné léčení ve světle nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 502/02. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 14.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Účelem trestněprávní úpravy je ochrana práv a oprávněných fyzických a právnických osob, zájmů společnosti a ústavního zřízení České republiky, před činy soudně trestnými, nebo činy jinak trestnými. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 5.

¹⁰² MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 91.

vytvoření zvláštního ústavu pro obzvláště nebezpečné osoby, pro něž je ochranné léčení nedostačující.¹⁰³ Soud ukládá zabezpečovací detenci jak obligatorně, tak fakultativně, přičemž podmínky pro její uložení upravuje zcela TZ v § 100.¹⁰⁴

Zabezpečovací detence je **subsidiárním opatřením** ve vztahu k ochrannému léčení. Tuto subsidiaritu můžeme nalézt v několika aspektech. U zabezpečovací detence nezáleží tolik na konkrétní diagnóze mladistvého, ale spíše na míře jeho nebezpečnosti a nezpůsobilosti podrobit se léčení. Jeho výkon bude tedy pro mladistvého větší újmou než ochranné léčení. Ochranné léčení se vykonává ve zdravotnických ústavech, kdežto **detenční ústav je zařízením nezdravotnickým**, ve kterém ostrahu nevykonává zdravotnický personál, nýbrž Vězeňská služba.¹⁰⁵ Dále výkon zabezpečovací detence není omezen konkrétním časovým obdobím, jak je tomu u ochranného léčení (kterou lze uložit nejdéle na dvě léta s možností prodloužení podle § 99 odst. 6 TZ), nýbrž TZ pouze stanoví, že výkon zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti a stanoví zároveň pouze lhůty pro přezkoumávání důvodnosti trvání zabezpečovací detence (§ 100 odst. 5 TZ).

Zabezpečovací detence trvá, dokud to vyžaduje její účel, tedy ochrana společnosti (§ 100 odst. 5 TZ). Soud pak po nařízení výkonu zabezpečovací detence **přezkoumává jednou za šest měsíců u mladistvých**, zda i nadále trvají důvody, pro které byla nařízena (§ 100 odst. 5 TZ).¹⁰⁶ Takto zákonem vymezená povinnost přezkoumávání důvodnosti zabezpečovací detence umožňuje reagovat na případný vývoj duševní choroby mladistvého, na efektivnost a vývoj jeho léčby a může mít rovněž silně motivující charakter, zejména ve smyslu ustanovení § 100 odst. 6 TZ, který umožňuje změnu zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení.¹⁰⁷ Zabezpečovací detence tedy není primárně zaměřená k léčbě (k té má sloužit ochranné léčení), nýbrž slouží především k ochraně společnosti.¹⁰⁸ Takový **účel zabezpečovací detence** však ve vztahu k mladistvým nepovažují za dobré řešení. Jestliže jedním z hlavních účelů ZSM je výchova mladistvého zaměřená zejména na prevenci páchaní provinění a opětovné zařazení mladistvého do společnosti (§ 1 odst. 2 ZSVM), pak separace mladistvého v ústavu zabezpečovací detence primárně za účelem ochrany společnosti, může jen těžko tento účel naplňovat¹⁰⁹

¹⁰³ SOLNAR, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 248.

¹⁰⁴ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 428-430.

¹⁰⁵ BRICHČÍN, Stanislav. Detenční ústav a institut zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 148.

¹⁰⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 430.

¹⁰⁷ PROCHÁZKA, Tomáš. Zabezpečovací detence. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 6, s. 13-14.

¹⁰⁸ KRÁL, Václav. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 12., s. 337.

¹⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, MATIAŠKO, Maroš. Dopad nového trestního zákoníku na zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In SEHNÁLEK, David, VALDHANS, Jiří, DÁVID, Radovan, KYNCL, Libor (ed). *Dny práva 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 886 – 889.

Je tedy na škodu, že zabezpečovací detence **nemá u mladistvých svou speciální úpravu v ZSM**. Zabezpečovací detence je závažný zásah do života mladistvého jedince, jehož duševní vývoj není zdaleka ukončen. Závažnost tohoto zásahu je navíc zdůrazněna neexistencí časového omezení trvání zabezpečovací detence v zákonné úpravě, ačkoliv u dalších ochranných opatření toto omezení existuje. Proto by de lege ferenda u mladistvých nacházejících se v detenčních ústavech, by měl být zvláště zdůrazněna potřeba jejich léčby a resocializace, prostřednictvím speciálních ustanovení ZSM, jež by upravovala zabezpečovací detenci.

3.3 Ochranná výchova

Podmínky pro uložení tohoto druhu opatření vymezuje § 22 ZSM. Soud může dle tohoto ustanovení uložit ochrannou výchovu pouze za předpokladu, kdy o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije; jeho dosavadní výchova byla zanedbána, nebo prostředí, v němž žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.¹¹⁰ Další podmínkou, která vyplývá z § 22 odst. 1 písm. c) ZSM je, že nepostačuje uložení výchovných opatření. Uložení ochranné výchovy je tedy **subsidiární k uložení výchovných opatření**.¹¹¹ Ochranná výchova je velkým zásahem do života mladistvého a taktéž osob, které se dosud starali o jeho výchovu, jelikož je mladistvý odňat rodičům a je zařazen do výchovného kolektivu se specifickým režimem. Je tedy nutné přistupovat k tomuto druhu opatření, až tehdy, kdy mírnější prostředky nápravy selžou.¹¹² Je třeba zohlednit i výchovná opatření a ústavní výchovu ZOR, které by pro nápravu mladistvého rovněž nepostačovaly.¹¹³ Toto opatření je sice de iure mírnějším prostředkem nápravy mladistvého než jsou trestní opatření, fakticky se jim však blíží, zejména ve vztahu k nepodmíněnému odnětí svobody.¹¹⁴

Výkon ochranné výchovy je upraven v § 82 ZSM a v návaznosti na toto ustanovení v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Tato zařízení jsou diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.¹¹⁵ Dle tohoto zákona musí být v těchto zařízeních zajištěno právo dítěte na vzdělání

¹¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 455.

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 236.

¹¹² Srov. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. 2. 1962, sp. zn. 2 To 41/62.

¹¹³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Ochranná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 8, s. 3.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

a výchovu a dále zde musí být vytvářeny podmínky podporující jeho sebedůvěru, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující účast ve společnosti.¹¹⁶

Ochranná výchova trvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do **dovršení osmnáctého roku věku mladistvého**. **Vyžaduje-li to však zájem mladistvého, může soud pro mládež ochranou výchov prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku** (§ 22 odst. 2 ZSM). ZSM tak vymezuje dva limity pro trvání ochranné výchovy: předně dosažení účelu ochranné výchovy a její trvání ohraničené osmnáctým, případně devatenáctým rokem věku mladistvého.¹¹⁷

V § 23 ZSM upravuje v odst. 1 **přeměnu ochranné výchovy na ústavní výchovu a v odst. 2 podmíněné umístění mladistvého mimo výchovné zařízení**. Podmínkou pro přeměnu ochranné výchovy na výchovu ústavní je pokročení v převýchově mladistvého do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým byl podroben během ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, ačkoli ještě zcela nepominuly okolnosti, za nichž byla ochranná výchova uložena. Je třeba se zde zmínit i o tom, že ochrannou výchovu uloženou podle ZSM a ústavní výchovu uloženou podle ZOR, není možno vykonávat současně.¹¹⁸ Stejná podmínka je vymezena i pro podmíněné umístění mladistvého mimo výchovné zařízení, avšak zákon zde umožňuje mladistvému zároveň uložit dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření. Jestliže však mladistvý nesplní očekávání, že i mimo výchovné zařízení se bude řádně chovat, soud rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje ve výchovném zařízení, přičemž toto rozhodnutí může učinit i bez návrhu, na základě vlastních poznatků o chování mladistvého.¹¹⁹

Ve větě druhé ustanovení § 23 odst. 2 ZSM uvádí možnost přeměny ústavní výchovy na výchovu ochrannou. Takováto přeměna však v praxi bude problematická, neboť jak uvádí JUDr. Jana Zezulová a JUDr. Miroslav Růžička: „*jedná se jen o teoretickou možnost změny, která je prakticky dnes sotva realizovatelná, neboť neexistuje příslušná procesní úprava.*“¹²⁰ Jako příklad uvádějí případ mladistvého vedený u Okresního státního zastupitelství Přerov, ve kterém soud nevyhověl návrhu státního zástupce přeměnit ústavní výchovu na ochrannou podle § 23 odst. 2, věta poslední, s odůvodněním že „*přeměnit ústavní výchovu opět na ochrannou by bylo možno jen za situace, kdy mladistvému původně uložená ochranná výchova byla dle § 23 odst. 1 ZSM změněna na ústavní, avšak mladistvý nesplnil očekávání a této ústavní výchově se řádně nepodroboval, ale že nemůže takto postupovat*

¹¹⁶ § 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

¹¹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 456.

¹¹⁸ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 8 Tdo 1158/2007.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 243.

¹²⁰ ZEZULOVÁ, Jana., RŮŽIČKA, Miroslav. Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (1. část). *Státní zastupitelství*, 2005, roč. 3, č. 7 – 8, s. 13.

v daném případě, jestliže ochranná výchova v dřívější době nebyla mladistvému uložena.¹²¹ Řešení tohoto problému neposkytuje, podle autorů článku, ani ustanovení § 87 ZSM, které kombinuje občanské soudní řízení (je-li jako první nařízena ústavní výchova, pak dle § 176 a násl. OSŘ) a trestní. Otázkou pak je, v jakém řízení se bude rozhodovat o přeměně na ochrannou výchovu. Pokud by se jednalo o řízení trestní (podle § 87 ZSM), pak soud pro mládež však nemůže rozhodnout o ukončení ústavní výchovy. A pokud by soud dle § 87 ZSM rozhodl o přeměně ochranné výchovy v ústavní výchovu, pak ovšem o ústavní výchově rozhoduje soud podle OSŘ.¹²² Jedná se tedy o problematický aspekt ZSM, jež není dosud vyřešen.

Velkým a častým problémem, co se týče výkonu ochranné výchovy, bývají **útěky mladistvých**. V těchto případech totiž dochází k návratu mladistvého k jeho předchozímu závadnému stylu života.¹²³ ZSM sice nevyklučuje uložit ochrannou výchovu i opakovaně, ale jestliže byl mladistvý na útěku z ochranné výchovy již jednou, lze pochybovat o účelnosti jejího opakovaného uložení.¹²⁴ Je-li tedy zjevné, že ochranná výchova nepostačuje k nápravě mladistvého, jeví se mi jako vhodnější uložení vhodného trestního opatření. Například trestní opatření obecně prospěšných prací, které se dle zkušeností Mgr. Děrgelové, často ukládají právě mladistvým chlapcům s bohatší kriminálnější minulostí, kterým byla nařízena ochranná výchova a kteří se opakovaně dopouštějí útěků z výchovného zařízení.

¹²¹ ZEZULOVÁ, Jana., RŮŽIČKA, Miroslav. Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (1. část). *Státní zastupitelství*, 2005, roč. 3, č. 7 – 8, s. 13.

¹²² Tamtéž.

¹²³ ZEMAN Petr, DIBLÍKOVÁ Simona, KOTULAN Petr, VLACH, Jiří. Poznatky z výzkumu rozhodování soudů o ochranné a ústavní výchově. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 7, s. 208.

¹²⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Ochranná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 8, s. 3.

4. Trestní opatření

Trestní opatření jsou posledním z prostředků pro dosažení účelu ZSM a zároveň nej přísnějším druhem trestněprávních následků provinění Proto ZSM umožňuje jejich použití až jako **prostředek ultima ratio**, na situace kdy prostředky směřující primárně k resocializaci mladistvého a prevenci dalších páchaní provinění by nenaplnily účel ZSM (§ 3 odst. 2 ZSVM).¹²⁵

Výčet trestních opatření uvedených v ZSM je **taxativní** a nelze ho žádným způsobem (např. výkladem) rozšiřovat. Mladistvému je tedy možno uložit pouze některý z druhů trestních opatření uvedených v ZSM. Trestní opatření ukládají výlučně soudy, přičemž druh, kombinace a intenzita použitých trestních opatření musí být v každém konkrétním případě stanoveny tak, aby odpovídaly všem zvláštnostem případu, což je projevem zásady individualizace trestních opatření.¹²⁶

Z výčtu trestních opatření v § 24 ZSM je zřejmé, že jsou upřednostňovány **alternativní trestní sankce**, jejichž účelem je mladistvého odradit od budoucích páchaní provinění a zároveň jej nestigmatizovat pobytem ve vězení. S účinností TZ a s ním související novelou ZSM, byl tento výčet rozšířen o dvě nové alternativní sankce, a to zákaz vstupu na sportovní, kulturní a společenské akce a domácí vězení.¹²⁷ Takto široký výčet možných zákonných reakcí na provinění mladistvých je zcela jistě možno považovat za správný, umožňující soudu pro mládež v konkrétních případech naplnění zásady individualizace sankcí¹²⁸ a odpovídající koncepci restorativní justice, na rozdíl ve srovnání např. s rakouskou úpravou.¹²⁹

4.1 Obecně prospěšné práce

Z povahy podstaty obecně prospěšných prací a z hlediska jeho výchovného působení by se tento druh opatření měl ukládat zejména mladistvým, jejichž provinění je spojen s vandalstvím, výtržnictvím nebo v případech méně závažných majetkových provinění.

Od trestu obecně prospěšných prací ukládaného dospělým pachatelům se trestní opatření obecně prospěšných prací ukládaný mladistvým provinilcům liší tím, že horní hranice sazby pro mladistvé nesmí převyšovat polovinu horní hranice sazby pro dospělé pachatele dle TZ

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 25.

¹²⁶ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (1. část), *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 2, s. 30.

¹²⁷ LICHNOVSKÝ, Vladimír. Vliv rekonstrukce trestního práva hmotného na vybrané otázky sankcionování mladistvých. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 18.

¹²⁸ KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 290.

¹²⁹ Srov. KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284-290.

(50 až 300 hodin dle § 63 odst. 1 T'Z), mladistvému se tedy ukládá ve **výměře 50 až 150 hodin**.¹³⁰ Je však otázkou, zda takto snížený počet hodin u mladistvých je skutečně potřebný. Z dotazníkového šetření¹³¹ v článku Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací, jež vycházel ze staré právní úpravy, kde horní hranicí trestu obecně prospěšných prací bylo 400 hodin, u mladistvých tedy 200 hodin, považovali dotazovaní státní zástupci za nesmyslné omezení.¹³² V současnosti je však toto omezení ještě nižší. Např. v Anglii a Walesu lze mladistvému staršímu šestnácti let uložit veřejně prospěšné práce v rozsahu až do 240 hodin, v Austrálii dokonce až v rozsahu 500 hodin.¹³³

Podmínky pro uložení tohoto trestního opatření vymezuje ZSM v § 26 odst. 1. Odkazuje v nich na podmínky uvedené v T'Z pro trest obecně prospěšných prací, avšak zároveň uvádí, že soud musí přihlídnout ke stanovisku mladistvého a nesmí uložit ten druh obecně prospěšných, jež by vzhledem ke své povaze nebo okolnostem jejich výkonu ohrožovaly zdraví, bezpečnost, nebo mravní vývoj mladistvého.¹³⁴ ZSM sice přímo nezakazuje uložení obecně prospěšných prací v případě **negativního vyjádření** mladistvého¹³⁵, avšak domnívám se, že by k negativnímu postoji mladistvého ještě před uložení tohoto trestního opatření měl přihlídnout a zvážit, zda je pro mladistvého vhodným opatřením. Neboť tento negativní postoj mladistvého může znamenat, že obecně prospěšné práce mladistvý nebude vykonávat řádně nebo se bude jeho výkonu vyhýbat a soud pro mládež nebude mít jinou možnost, než nařídít výkon nepodmíněného odnětí svobody jako náhradního opatření. Obecně prospěšné práce jako alternativní sankce by tak zcela ztratila na své účinnosti. Lze tedy konstatovat, že: „*účinnost alternativních sankcí, tedy i obecně prospěšných prací, závisí v jejich uvážlivém ukládání, individuální charakteristikou pachatele se zdůrazněním na postoj pachatele a druhem spáchaného provinění.*“⁴³⁶

Toto trestní opatření ve své konkrétní podobě zahrnuje povinnost mladistvého v soudem stanoveném rozsahu provést práce **k obecně prospěšným účelům**. Pro úspěšné vykonání opatření obecně prospěšných prací je též povinnost odsouzeného mladistvého chovat se řádně. Mladistvý je tak v průběhu výkonu obecně prospěšných prací podroben kontrole, a také dbá o to, aby vedl řádný život, přičemž tuto kontrolu vykonává PMS.¹³⁷ Při kontrole výkonu opatření

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 460.

¹³¹ HÁKOVÁ, Lucie, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 4, s. 12.

¹³² Tamtéž.

¹³³ CHROMÝ, Jakub. Specifika trestní odpovědnosti mladistvých v zahraničí. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 1, s. 15-16.

¹³⁴ § 26 odst. 1 ZSM.

¹³⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 6, s. 2.

¹³⁶ HÁKOVÁ, Lucie, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 4, s. 13.

¹³⁷ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 62.

obecně prospěšných prací pak PMS vychází ze zásady, že mladiství by neměli být v kontaktu s dospělými odsouzenými, kteří tento trest rovněž vykonávají. Proto dle Mgr. Děrgelové PMS spolupracuje s organizacemi, které zajišťují výkon obecně prospěšných prací výhradně pro mladistvé klienty, nebo s těmi, které jsou schopny separaci mladistvých od dospělých zajistit. Zajímavé je, že dle Mgr. Děrgelové se opatření obecně prospěšných prací v Ostravě jen minimálně ukládá dívkám. U dívek je větší zkušenost s výkonem společensky prospěšné činnosti jako výchovné povinnosti podle § 18 odst. 1 písm. c) ZSM.

TZ rovněž upravuje následky maření výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací nebo jejich záměrné nevykonávání ze strany mladistvého v § 65 odst. 2 TZ. O takovémto postupu rozhodne soud na základě návrhu místně příslušné pobočky PMS, která má na starosti kontrolu výkonu tohoto opatření.¹³⁸

4.2 Peněžitě opatření

Nový TZ, který nabyl účinnosti 1. 1. 2010, a v souvislosti s ním novelizovaný ZSM opustily tradiční koncepci peněžitě opatření ve formě pevně předem stanovené finanční částky, přičemž uložit peněžitě opatření je v současné právní úpravě možné pouze ve formě **denních sazeb**.¹³⁹ Koncepce denních sazeb byla v předchozí právní úpravě **specifikem** uplatňovaným pouze pro mladistvé pachatele.¹⁴⁰ Takto zvolenou koncepci je možné považovat za vhodnější, než předchozí právní úpravu, neboť dává soudu pro mládež v konkrétních případech větší diskreci při zohlednění povahy a závažnosti provinění mladistvého a jeho majetkových poměrů a jedná se o koncepci, jež odpovídá i zahraniční úpravě, např. rakouské úpravě peněžitě opatření pro mladistvé.¹⁴¹ Peněžitě opatření se ukládá za stejných podmínek jako v TZ, avšak ZSM ještě vymezuje zvláštní podmínku pro jeho uložení, tou je, že mladistvý musí být v době rozhodnutí soudu výdělečně činný, anebo uložení tohoto trestního opatření umožňují majetkové poměry mladistvého.¹⁴² Ačkoliv jeho název napovídá, že se uplatní předně v případech, kdy se mladistvý dopustil provinění v úmyslu dosáhnout neoprávněného majetkového prospěchu, je možnost jeho **uplatnění mnohem širší**, zejména pak v případech páčání provinění, která odráží neúctu

¹³⁸ POLMOVÁ, Olga. K jednomu z problémů výkonu trestu obecně prospěšných prací. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 3, s. 80.

¹³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 630.

¹⁴⁰ LICHNOVSKÝ, Vladimír. Vliv rekonstrukce trestního práva hmotného na vybrané otázky sankcionování mladistvých. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 18.

¹⁴¹ Srov. KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 287-288.

¹⁴² § 27 odst. 1 ZSM.

mladistvého k cizímu majetku (např. vandalismus).¹⁴³ Peněžité opatření ukládané mladistvým pachatelům se od peněžitého trestu dle TZ odlišuje také zejména v možnosti nahradit jej obecně prospěšnou činností v rámci probačních programů pro tento účel zřízených nebo jinou společensky prospěšnou činností v rámci výchovných povinností (§ 27 odst. 5 ZSM).¹⁴⁴

Peněžité opatření se tedy ukládá ve formě denních sazeb, přičemž podstatou těchto sazeb je vyjádření závažnosti provinění mladistvého počtem dní.¹⁴⁵ Na rozdíl od sazeb uvedených v TZ¹⁴⁶ je však mladistvému možno uložit 10 až 365 denních sazeb ve výši od 100 Kč do 5 000 Kč. Soud při stanovení počtu denních sazeb tohoto druhu trestního opatření přihlíží k povaze a závažnosti spáchaného provinění a při stanovení výše jedné denní sazby k osobním a majetkovým poměrům mladistvého (§ 68 odst. 3 TZ). V případě, že spáchané provinění mladistvého bylo motivováno majetkovým prospěchem, však není hodnota tohoto prospěchu omezením pro stanovení výměry.¹⁴⁷ Co se týče stanovení způsobu splácení stanoveného peněžitého opatření, to je ponecháno na rozhodnutí soudu pro mládež, může tedy rozhodnout o zaplacení jednorázovou platbou nebo ve splátkách.¹⁴⁸

Peněžité opatření tedy **teoreticky** představuje významnou alternativu k nepodmíněnému odnětí svobody. V rakouské právní úpravě patří mezi dva druhy hlavních sankcí vedle odnětí svobody.¹⁴⁹ Jeho faktické ukládání v praxi mladistvým pachatelům je však omezováno nenaplněním základních podmínek pro jeho uložení, tedy výdělečná činnost mladistvého a jeho dostatečné majetkové poměry. Avšak domnívám se, že tyto podmínky nelze ničím nahradit, neboť kdyby bylo možno uložit peněžítý trest mladistvému, u něhož by bylo zřejmé, že jej za něj zaplatí např. rodiče, pak by jeho ukládání zcela ztrácelo výchovný účinek a tím tedy i účel sledovaný ZSM.

4.3 Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Podmíněné odložení peněžitého opatření je specifikem ZSM, které je možné uložit pouze mladistvým pachatelům.

Pro uložení tohoto druhu trestního opatření je však nutno splnit alespoň jednu ze dvou podmínek uvedených v § 28 odst. 1 ZSM. Tyto podmínky jsou uvedeny alternativně. Je tedy

¹⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 295.

¹⁴⁴ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. Část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 66.

¹⁴⁵ JELÍNEK, Jiří, MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 54-55.

¹⁴⁶ Srov. § 68 TZ.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 299.

¹⁴⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 631.

¹⁴⁹ KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

možné, aby v konkrétním případě soud rozhodl pouze na základě **okolností případu a okolností života** mladistvého a jeho povahy, nebo na základě **záruky vhodné osoby** případně na základě obou těchto faktorů.¹⁵⁰ Je-li záruka za mladistvého skutečně nabídnuta určitou osobou, je nutné, aby tato osoba mladistvého osobně velmi dobře znala a aby i sám mladistvý byl ochoten je jejímu vlivu podrobit.¹⁵¹ V opačném případě, např. z důvodu negativního vztahu mladistvého k této osobě, by tato záruka zcela ztrácela smysl a k naplnění jeho účelu by nedošlo.

Jestliže soud v konkrétním případě ukládá peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, je třeba, aby zároveň v rozsudku stanovil zkušební dobu, která dle zákonných ustanovení činí až tři léta (§ 29 ZSM), přičemž v jejím průběhu může soud pro mládež mladistvému zároveň uložit některá výchovná omezení či opatření na základě § 15 odst. 1 ve spojení s § 29 odst. 2 ZSM.¹⁵² Zákon stanovuje pouze horní hranici zkušební doby, tj. tři léta aniž vymezil její dolní hranici, která je tímto ponechána na úvaze soudu. Je však třeba, aby soud pro mládež v konkrétním případě stanovil alespoň takovou **minimální hranici zkušební doby**, která by objektivně umožnila soudu zjistit, „*zda je nutné nařízené výkonu peněžitého opatření nebo ne.*“¹⁵³

Pokud se mladistvý po celou dobu zkušební doby řádně chová, soud vysloví, že se mladistvý osvědčil. Pokud je tomu naopak, soud rozhodne (a to i během zkušební doby) o přeměně podmíněného druhu tohoto trestního opatření na nepodmíněnou a mladistvý musí trest vykonat, v tomto případě tedy „*peněžitý trest zaplatit.*“¹⁵⁴ Bylo-li mladistvému v rozhodnutí soudu pro mládež uloženo více trestních opatření vedle sebe, pak podmíněný odklad výkonu peněžitého opatření se týká právě pouze tohoto druhu trestního opatření a nemá vliv na výkon jiných současně uložených trestních opatření. Toto je dáno tím, že jestliže se peněžitě opatření vykonává na svobodě, pak tedy nemůže bránit výkonu jiných trestních opatření, která se rovněž vykonávají na svobodě.¹⁵⁵ Ustanovení § 30 odst. 6 ZSM rovněž umožňuje, stejně jako v případě peněžitého opatření, jehož výkon nebyl podmíněně odložen, nahradit zaplacení peněžitého opatření vykonáním obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu, nebo vykonáním společensky prospěšné činnosti v rámci výchovných povinností.¹⁵⁶

¹⁵⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 634.

¹⁵¹ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 67.

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 308.

¹⁵³ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 68.

¹⁵⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 6, s. 4.

¹⁵⁵ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 68.

¹⁵⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 632.

4.4 Domácí vězení

Domácí vězení představuje relativně nový druh sankce, kterou s účinností od 1. 1. 2010 zavedl TZ, a který prostřednictvím novelizace ZSVM rozšířil škálu trestních opatření, která je možno mladistvým ukládat.¹⁵⁷ Domácí vězení se mladistvému ukládá za stejných podmínek jako pro dospělé pachatele vymezené v TZ. ZSM pouze omezuje výši horní hranice sazby pro mladistvé na polovinu horní hranice sazby určené v TZ (§ 26 odst. 2 ZSM). Soud tedy může mladistvému uložit domácí vězení nejvýše na jeden rok.

Domácí vězení by se mělo ukládat v těch případech, kdy uložení nepodmíněného odnětí svobody by bylo v konkrétním případě příliš přísnou sankcí, ale kde na druhé straně nepostačuje pouhé podmíněné odsouzení a je nutno ještě určitou dobu kontrolovat odsouzeného mladistvého.¹⁵⁸ Avšak jako následek porušování podmínek domácího vězení, již nastupuje nepodmíněné odnětí svobody (§ 61 TZ).

Podmínky pro uložení této sankce upravuje TZ v § 60. Jednou z těchto podmínek je **písemný slib mladistvého**, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost (§ 60 odst. 1 písm. b) TZ). Co se týče podmínky písemného slibu mladistvého, tak tato podmínka se fakticky rovná jeho souhlasu s uložení této sankce.¹⁵⁹ V případě, že mladistvý tento slib nesloží, není možné, aby domácí vězení bylo uloženo. Touto podmínkou se tedy alespoň částečně zmírňuje kolize domácího vězení s ústavním principem nedotknutelnosti obydlí dle čl. 12 LZPS¹⁶⁰. Jak však uvádí JUDr. Šcerba, zapomíná se však na **nedotknutelnost osob, které s odsouzeným žijí ve společné domácnosti** (v případě mladistvých typicky rodiče, sourozenci).¹⁶¹ Je tedy zřejmě vhodné „*uvažovat o tom, že by uložení trestu domácího vězení nebylo podmíněno pouze zmíněným slibem samotného pachatele, ale např. i stanoviskem osob obývajících dané obydlí.*“¹⁶² Dle JUDr. Hořáka, podmínka souhlasu osob žijících s mladistvým ve společném obydlí s nařízením domácího vězení, v evropských zemích, není zcela ojedinělá.¹⁶³ Narušování soukromí osob žijících ve společném obydlí může být velká a je třeba mít na paměti zásadu personalit sankce, která říká, že sankce má dopadat zejména na pachatele a její vliv ostatní osoby, by měl být minimalizován.¹⁶⁴ Proto by souhlasné stanovisko těchto osob mohlo být určitým řešením střetu domácího vězení s touto zásadou. Přesto se však domnívám, že úplně ideálním řešením by to nebylo, neboť se mi nejeví

¹⁵⁷ *Trest domácího vězení a jeho právní úprava* [online]. pmscr.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/trest-domacicho-vezeni/>>.

¹⁵⁸ NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 96.

¹⁵⁹ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 86.

¹⁶⁰ Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Čl. 12 odst. 1 LZPS.

¹⁶¹ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 86.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ HOŘÁK, Jan. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 12, s. 10.

¹⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 351.

jako příliš vhodná představa, že soud by při ukládání této sankce byl závislý na souhlasném stanovisku jiných osob. Mgr. Vladimír Lichnovský v této věci uvádí, že možným řešením tohoto problému by bylo elektronické monitorování odsouzených, které je mnohem méně rušivé než kontrolní návštěvy probačních úředníků.¹⁶⁵ Nicméně souhlasné stanovisko osob žijících ve společném obydlí není třeba zavrhnout, neboť je vždy v každém případě zkoumat i povahu odsouzeného. Může se jednat např. o osobu s násilnickými sklony nebo narkomana, jehož jednání v době výkonu domácího vězení by nenaplněovalo znaky trestného činu, avšak výkon domácího vězení ve společném obydlí s jinými osobami, by pro tyto osoby byl neúměrně strastiplný. I přes tento legislativní nedostatek se mi však podmínka písemného slibu jeví, jako nezbytně důležitá pro efektivní výkon domácího vězení. Zakotvením této podmínky do ustanovení § 60 odst. 1 písm. a) je zcela zřejmá snaha zákonodárce, zjistit zda je mladistvý pachatel ochoten toto opatření přijmout a plnit veškerá omezení z něj vyplývající. Kdyby totiž mladistvý s tímto uloženým opatřením nesouhlasil, pak jeho negativním postojem by se zmařil celý výkon tohoto trestu, jenž by se tak stal pouhou formalitou a přechodnou fází k nařízení nepodmíněného odnětí svobody.¹⁶⁶

Výhodou při ukládání tohoto druhu opatření je široká volnost uvážení, kterou zákonodárce v § 60 TZ dává soudu při ukládání domácího vězení a při stanovení podmínek jeho výkonu. Tato volnost se projevuje již v ustanovení § 60 odst. 1 TZ věta první, jež uvádí, že soud **může uložit trest domácího vězení** (není zde tedy povinnost soudu jej ukládat za určitý druh provinění, jako u zákazu vstupu na sportovní, kulturní a společenské akce) a jednak ve vymezení časového období¹⁶⁷, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí (§ 60 odst. 4).¹⁶⁸ Tato **volnost uvážení** se jeví jako velmi důležitá, zejména v případech, kdy je tato sankce ukládána mladistvým. Soud zde totiž musí posuzovat (kromě naplnění podmínek v § 60 odst. 1 písm. a) a b)), zda uložení tohoto trestního opatření je skutečně nezbytné pro naplnění účelu ZSVM (§ 3 odst. 2 ZSM) a ve vztahu k vymezení časového období, musí respektovat, že se jedná o osobu, která ještě může navštěvovat určité školské zařízení a má jiné mimoškolské aktivity. Na druhou stranu TZ poměrně podrobně upravuje, za jakých situací je odsouzený oprávněn opouštět určené obydlí, přičemž podrobně tyto situace a jejich časové omezení vymezí soud. Jako

¹⁶⁵LICHNOVSKÝ, Vladimír. Vliv rekodifikace trestního práva hmotného na vybrané otázky sankcionování mladistvých. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 16.

¹⁶⁶KYSELA, Karel, VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 8.

¹⁶⁷Do 1. 12. 2001, kdy nabyla účinnosti novela TZ, mohl soud stanovit mladistvému povinnost setrvat v určeném obydlí, tak jak jej upravoval TZ, tj. ve dnech pracovního klidu a pracovního volna a ve všedních dnech od 20.00 do 05.00 hodin, nebo vymežit tuto časovou povinnost jinak s přihlédnutím k okolnostem případu. Tato zákonná specifikace však byla novelou zrušena a soud musí v každém konkrétním případě toto časové období vymežit individuálně. ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 2.

¹⁶⁸Srov. § 60 odst. 4 TZ.

rozumné se mi jeví ustanovení § 60 odst. 3 TZ, kdy odsouzený může opustit určené obydlí za účelem poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu, přičemž tento poskytovatel je povinen následně orgánu činnému v trestním řízení tuto skutečnost sdělit, ve srovnání se slovenskou úpravou domácího vězení, která tyto situace neřeší tak podrobně a pro podobné případy pouze stanoví, že odsouzený může opustit svoje obydlí jen po předcházejícím souhlasu probačního a mediačního úředníka nebo orgánu, který spravuje technickou kontrolu nad odsouzeným, a to jen z naléhavého důvodu a na nevyhnutelně potřebný čas.¹⁶⁹ Je však třeba si představit situace, kdy se odsouzený po čas doby, ve které je povinen se zdržovat v určeném obydlí, vážně zraní a potřebuje naléhavé lékařské ošetření a není čas si nejdříve vyžádat povolení probačního úředníka nebo orgánu technické kontroly. Právě na tyto situace pamatuje ustanovení § 60 odst. 3 TZ, a proto se mi v tomhle smyslu zdá česká úprava, ve srovnání se slovenskou, mnohem propracovanější.

Samotný výkon trestního opatření domácího vězení upravuje § 334b TR, který umožňuje dvojí způsob kontroly dodržování této sankce. Je to kontrola zajišťovaná probační a mediační službou, která je prováděna ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému.¹⁷⁰ Na toto ustanovení pak navazuje i vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, která ve svém ustanovení § 1 písm. b)¹⁷¹ předpokládá užití elektronického kontrolního systému. Kontrola PMS spočívá v **osobních namátkových kontrolách** úředníka Probační a mediační služby odsouzeného v místě jeho bydliště. Za tímto účelem musí odsouzený umožnit úředníkovi vstup do jeho obydlí. Tyto namátkové kontroly jsou současně doplňovány konzultacemi odsouzenému s úředníkem na středisku probační a mediační služby a dalšími kroky, které úředník činí za účelem zajištění řádného života odsouzeného. Již před samotnou touto kontrolou je důležité též předběžné šetření probačního úředníka, tedy jeho spolupráce s odsouzeným před uložením tohoto trestního opatření, které mu umožní a usnadní tuto následnou kontrolu.¹⁷² Důslednější kontrolu než jsou namátkové kontroly probačního úředníka, pak představuje právě kontrola prostřednictvím **elektronického kontrolního systému**, které na rozdíl od výše zmíněných kontrol umožňují sledovat pohyb odsouzeného neustále. Možným problémem však může spočívat v ekonomické náročnosti spojené s nákupem těchto zařízení a personálním zajištěním jeho obsluhy.¹⁷³

¹⁶⁹ KYSELA, Karel, VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 12.

¹⁷⁰ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 87.

¹⁷¹ „Kontrola výkonu trestu domácího vězení spočívá zejména v užití elektronického kontrolního systému.“ § 1 písm. b) vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

¹⁷² *Trest domácího vězení a jeho právní úprava* [online]. pmscr.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>.

¹⁷³ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 87.

Zavedení elektronického kontrolního systému je však nezbytnou podmínkou pro efektivní výkon domácího vězení. Je zjevné, že namátkové kontroly úředníků PMS jsou nedostačující, neboť na rozdíl od technické kontroly není možné si představit situaci, kdy úředník je s odsouzeným a hlídá ho 24 hodin denně. V současnosti Ministerstvo vnitra ve spolupráci s PMS po zkušebním provozu elektronických náramků sloužících ke kontrole odsouzených k trestu domácího vězení¹⁷⁴ připravuje nadlimitní veřejnou zakázku pod názvem Dodávka a zajištění provozu zařízení sloužícího k elektronickému monitorování odsouzených k trestu domácího vězení.¹⁷⁵ V průběhu roku 2013 by pak mělo dojít ke kompletní realizaci elektronického monitorování odsouzených dle projektu Koncepce implementace trestu domácího vězení a elektronického kontrolního systému¹⁷⁶

V souvislosti s ukládáním opatření domácího vězení mladistvým pachatelům provinění se mi jeví jeho samostatné ukládání nedostačující. Sankce ukládané mladistvým by měli v prvé řadě sledovat výchovný účel, nežli účel sankční a kontrolní, který je zejména u domácího vězení výrazný. Pouhé nařízení mladistvému zdržovat se po určitou dobu v určeném obydlí zjevně není příliš výchovné, a proto by soud pro mládež měl trestní opatření domácího vězení ukládat společně s některým vhodným výchovným opatřením, např. zejména s probačním programem dle § 17 ZSM, který posílí výchovné působení na mladistvého společně s domácím vězením. Současné uložení jiného z výchovných opatření uvedených v § 15 ZSM se mi nejeví jako příliš vhodné, protože některé jejich prvky jsou již přímo zakomponovány v opatření domácího vězení např. dohled probačního úředníka.

4.5 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tento druh trestního opatření může soud mladistvému uložit za podmínky, že se mladistvý dopustil úmyslného provinění v souvislosti s návštěvou akce určitého druhu. Tato alternativní trestní sankce byla reakcí zejména na **vzrůstající trestnou činnost páchanou na sportovních stadionech**. Jedná se zde tedy o specifická provinění a uložení tohoto druhu trestního opatření pachatelům těchto provinění může být velmi efektivní a může je velice citelně zasáhnout.¹⁷⁷

¹⁷⁴ TŘEČEK, Čeněk. *Elektronické náramky pro odsouzené v testu uspěly, čeká je ostrý provoz* [online]. idnes.cz, 13. prosince 2012 [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/elektronicke-naramky-se-odsvedcily-d6o-/krimi.aspx?c=A121213_114820_krimi_cen>.

¹⁷⁵ *Informační seminář k zadávacímu řízení „elektronický monitoring odsouzených“ navštívilo čtyřicet potencionálních dodavatelů* [online]. justice.cz, 30. ledna 2013 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=326850>>.

¹⁷⁶ *Domácí vězení* [online]. justice.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>>.

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 87.

V případě jeho ukládání této sankce ZSM odkazuje na TZ. ZSVM pouze obsahuje obecnou odchylku týkající se jeho výměry, tj. že mladistvému je možno uložit tento druh trestního opatření pouze ve výměře maximálně pět let.¹⁷⁸

Jak uvádím výše, podmínkou pro uložení tohoto druhu trestního opatření je spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s touto akcí. Avšak ve kterých případech je **podmínka souvislosti s akcí** splněna? JUDr. Ščerba se zabývá několika možnostmi. Jako první uvádí možnost, kdy je provinění spácháno již před akcí, např. cestou vlakem na stadion. V tomto případě jednoznačně uvádí, že tato podmínka splněna je, jelikož k trestné činnosti došlo zcela jednoznačně v souvislosti s konkrétní akcí, ačkoliv ne přímo na místě, kde se tato akce odehrává. Další možností jsou situace, kdy je provinění spácháno ve formě výtržnosti organizované skupiny fanoušků (např. útok fanoušků kameny na vlak) a situace, kdy je provinění spácháno až po akci (cestou vlakem domů). Zde JUDr. Ščerba uvádí, že ačkoliv je souvislost provinění s konáním akce vzdálenější, mělo by se zde přihlídnout zejména k účelu ukládání tohoto trestu, tj. zabránit určité skupině osob se těchto akcí účastnit. Soud by tedy měl v konkrétním případě tuto zákonnou podmínku vykládat extenzivněji a považovat ji za splněnou.¹⁷⁹ Tento **závěr potvrzuje i Nejvyšší soud** ve svém rozhodnutí 6 Tz 57/2011. Dle závěru Nejvyššího soudu musí být provinění spácháno s věcným, místním a časovým vztahem k určité akci. Dále však v rozhodnutí uvádí, že není možno uložit tuto sankci, jestliže trestný čin souvisí s fandovstvím, ale nikoli s konkrétní akcí, a jako příklad uvádí rvačku v restauraci z důvodu příslušnosti k odlišným fandovským klubům.¹⁸⁰ Lze tedy konstatovat, že výklad pojmu v souvislosti s návštěvou takové akce ve vztahu k účelu ukládání tohoto trestu může způsobovat interpretační potíže. De lege ferenda by bylo možno uvažovat o změně v ustanovení § 76 odst. 1 TZ. Formulace „*v souvislosti s návštěvou takové akce*“¹⁸¹ by mohla být více podrobnější, doplněná o větší časovou a místní specifikaci, např. v souvislosti s přípravou na takovou akci, během konání takové akce, bezprostředně po takové akci a v souvislosti s ní apod.

Výkon tohoto trestního opatření svěřuje zákon PMS a spočívá v povinnosti odsouzeného mladistvého dostavit ke stanovenému úředníkovi PMS za účelem projednání výkonu této sankce. Probační úředník má zejména možnost nařídit mladistvému, aby se v době konání určité akce hlásil na stanovené úřadovně Policie České republiky, což je zdaleka nejlepší způsob, jak mu zabránit, aby se dané akce zúčastnil. Soud může mladistvému současně uložit vhodné výchovné opatření.¹⁸² Jeví se mi jako vhodná možnost uložit v určitém případě, např. výchovné povinnosti

¹⁷⁸ § 26 odst. 4 ZSM.

¹⁷⁹ ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 87.

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 6 Tz 57/2011.

¹⁸¹ Srov. § 76 odst. 1 TZ.

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 284.

dle § 18 odst. 1 písm. g), zejména pak povinnost podrobit se vhodnému programu psychologického poradenství nebo terapeutickému programu. Tato možnost by přicházela v úvahu zejména v případech, kdy konkrétní mladistvý projevuje určité násilnické sklony, které si vybíjel např. na různých sportovních akcích a psychologická péče, by mu mohla pomoci tyto své stavy eliminovat.

4.6 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem upravené v § 33 ZSM představují základní alternativy k nepodmíněnému odnětí svobody. Těmito druhy trestních opatření se mladistvému provinilci dává možnost, aby dokázal, že **i bez separace od zbytku společnosti je schopen vést řádný život a odčinit škodlivé následky svého provinění.**¹⁸³

Zkušební doba podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem s dohledem činí jeden rok až tři léta a současně s tím může soud uložit některé z výchovných opatření upravených v § 15 a násl. ZSM.¹⁸⁴ Specifikem podmíněného odsouzení mladistvých je možnost ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i přesto že mladistvý svým jednáním zavedl příčinu k přeměně podmíněného odsouzení na nepodmíněné a toto rozhodnutí může soud učinit nejen ve výjimečných případech, jak to vyžaduje TZ v případech dospělých pachatelů. Zároveň musí učinit opatření uvedená v § 33 odst. 2 ZSM.

Dohled probačního úředníka při podmíněném odsouzení s dohledem se ukládá na základě ustanovení § 16 ZSM.¹⁸⁵ Chová-li se mladistvý odsouzený v průběhu zkušební doby řádně, tj. nepáchá-li další trestnou činnost a plní stanovené podmínky, rozhodne soud do jednoho roku od ukončení zkušební doby, že se mladistvý osvědčil. V opačném případě rozhodne soud, a to již během zkušební doby, o povinnosti odsouzeného mladistvého vykonat původně podmíněné trestní opatření odnětí svobody, nebo také může rozhodnout o prodloužení zkušební doby, tak aby její maximální délka nepřekročila pět let, nebo může vyslovit probační dohled, či stanovit přiměřené omezení a povinnosti, pokud však tak již dříve neučinil. Tato popřípadě ukládaná opatření mají předně za cíl posílit výchovný vliv uloženého trestního opatření a také donutit mladistvého, aby si naplno uvědomil následky svého protiprávního chování. V případech méně závažnějších porušení podmínek probačního dohledu může probační úředník sám udělit mladistvému výstrahu, avšak maximálně dvě v průběhu jednoho roku vykonávaného dohledu.¹⁸⁶ ZSM však pouze upravuje následky, které mladistvého postihnou v případě, že se během

¹⁸³ Tamtéž, s. 335.

¹⁸⁴ § 33 odst. 1 ZSM.

¹⁸⁵ ŠČERBA, Filip. Sankcionování mladistvých. *Kriminalistika*, 2005, roč. 48, č. 2, s. 141.

¹⁸⁶ DURDÍK, Tomáš. Odnětí svobody u mladistvých delikventů, *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 9, s. 20.

zkušební doby nechová řádně a neplní stanovené podmínky. Neupravuje však situaci opačnou. Zajímavým institut v tomto smyslu obsahuje rakouská právní úprava sankcionování mladistvých. Soud zde může v případě podmíněného trestu odnětí svobody **předčasně ukončit zkušební dobu mladistvého** za předpokladu, že uplynul jeden rok zkušební doby a vyšly najevo nové skutečnosti, které potvrzují, že mladistvý v budoucnu nespáchá další trestný čin.¹⁸⁷ Jedná se tedy o institut, který současná právní úprava v ČR nezná, avšak de lege ferenda by bylo možno o ní uvažovat, zejména je-li mladistvému uložena maximální zkušební doba na tři roky.

4.7 Odnětí svobody nepodmíněně

Nepodmíněné odnětí svobody je sankcí se **zcela subsidiární povahou**, vůči všem ostatním opatřením, která je možno mladistvým pachatelům ukládat. Tuto povahu vyjadřuje ustanovení § 31 odst. 2 ZSM, které stanoví, že nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež uložit pouze, pokud předchozí použitá opatření, uložení jiného trestního opatření, zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.¹⁸⁸ ZSM tedy výslovně zakotvuje uložení nepodmíněného odnětí svobody jako **ultima ratio**.

Ve srovnání s úpravou nepodmíněného odnětí svobody v TZ s úpravou v ZSM spočívá zásadní rozdíl v těchto sankcích v tom, že mladistvých pachatelům se horní i dolní hranice trestní sazby odnětí svobody snižují na polovinu, přičemž ZSM dále uvádí, že horní hranice nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.¹⁸⁹ Uložit odnětí svobody v přísnější sazbě pět až deset let, může soud pro mládež jen v jediném případě a to, když mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu a zároveň povaha a závažnost spáchaného provinění je pro společnost mimořádně vysoká vzhledem k zvláště zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvláště zavrženíhodné pohnutce nebo zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku (§ 31 odst. 3 ZSM).¹⁹⁰ Jedná se zejména o případy, kdy mladistvý spáchal provinění svědčící o jeho zvýšené míře surovosti, bezohlednosti, brutality, neúctě k lidskému životu, jedná-li se např. o provinění vraždy nebo způsobí-li mladistvý škodu velkého rozsahu.¹⁹¹ Takto vymezené hranice trestní sazby lze charakterizovat jako **velmi mírné** ve srovnání se slovenskou právní úpravou nepodmíněného odnětí svobody u mladistvých, kde dolní hranice činí dva roky a horní nesmí převyšovat sedm let. Vyšší sazbu lze uložit pouze

¹⁸⁷ KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 289.

¹⁸⁸ § 31 odst. 2 ZSM.

¹⁸⁹ § 31 odst. 1 ZSM.

¹⁹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 465.

¹⁹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 6, s. 4.

mladistvému, jenž se dopustil zvláště závažného zločinu, jehož míra závažnosti je mimořádně vysoká. V takovém případě lze uložit trest odnětí svobody v rozmezí sedm až patnáct let.¹⁹²

Opačnou situaci, tedy mimořádné snížení trestního opatření odnětí svobody upravuje § 32 ZSM. Mimořádné snížení trestního opatření odnětí svobody je jedním z projevů zásady individualizace trestních sankcí, neboť dává soudu pro mládež větší možnost k posouzení všech okolností konkrétních trestních případů a uložit mladistvému trestní opatření vyměřené na míru. Kritéria okolnosti případu nebo poměry mladistvého jsou stanoveny alternativně. Avšak vždy k nim musí přistupovat kumulativně stanovená kritéria nepřiměřené přísné a naplnění účelu trestního opatření lze dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání. Pod pojmem okolnosti případu lze spatřovat např. naplnění znaků tvořících skutkovou podstatu příslušného provinění, ve smyslu jejich naplnění za výrazně mírnějších okolností než je obvyklé. Poměry mladistvého pak budou rozhodující pro mimořádné snížení odnětí svobody, zejména poměry rodinné, majetkové, apod.¹⁹³

Samotný výkon opatření nepodmíněného odnětí svobody je upraven v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů. ZSM v této souvislosti uvádí pouze, že mladiství, kteří nepřekročili devatenáctý rok svého věku, vykonávají toto opatření **odděleně od ostatních odsouzených ve věznicích nebo ve zvláštních odděleních věznice** (§ 31 odst. 4 ZSM). Toto ustanovení ZSM se jeví jako velmi důležité, neboť styk mladistvého v průběhu výkonu opatření odnětí svobody s dospělými pachateli by mohl mít značně negativní vliv na mladistvého.¹⁹⁴ Je totiž třeba na mladistvého pohlížet jako osobu, která se stále vyvíjí, v letech, která si teprve utváří své životní názory a velice často přejímá určité vzory chování. Jinými slovy účelem tohoto ustanovení je zabránit naplnění rčení: **„Co dosud neuměl, to se v kriminále doučil.“**¹⁹⁵ Jedná-li se tedy o mladistvého, který nepřekročil devatenáctý rok svého věku a opatření odnětí svobody je vykonáváno ve věznici pro mladistvé, zaměří se v jeho průběhu věznice zejména na výchovu a zajištění přípravy na budoucí povolání mladistvého, např. zajistí výuku mladistvého v případě povinné školní docházky.¹⁹⁶

Ustanovení § 31 odst. 5 ZSM pak upravuje zvláštní případ, kdy mladistvý spáchal provinění jako mladistvý, avšak soud pro mládež rozhodne o odnětí svobody, až když dovrší devatenáctý rok svého věku. V těchto případech může soud pro mládež rozhodnout, zda pro výkon tohoto trestního opatření zařadí mladistvého do věznice pro mladistvé nebo do věznice pro dospělé odsouzené. Toto ustanovení uvádí kritéria, které soud pro mládež musí vzít v potaz

¹⁹² HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 4, s. 95.

¹⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 331.

¹⁹⁴ ŠČERBA, Filip. Sankcionování mladistvých. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 141.

¹⁹⁵ KACAFÍRKOVÁ, Marie. Trest odnětí svobody mladistvých. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 8, s. 18.

¹⁹⁶ Srov. § 61 zákona o výkonu trestu odnětí svobody a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

při rozhodování. Je jí délka ukládaného opatření odnětí svobody a stupeň a povaha narušení mladistvého (§ 31 odst. 5 ZSM). V případě kritéria **stupně a povahy narušení mladistvého** měl by soud pro mládež zvážit zejména okolnosti spáchání provinění, např. zda mladistvý spáchal sice závažné provinění nicméně v afektu. Zde by bylo vhodnější jej zařadit do věznice pro mladistvé, neboť povaha mladistvého ještě není natolik narušena, aby musel být zařazen do věznice pro dospělé pachatele. Zejména pak pokud se jedná o jeho první spáchané provinění a dosud vedl řádný život. Opačným případem by bylo, kdyby se jednalo o mladistvého recidivistu, který už jednou nepodmíněně odnětí svobody vykonal ve věznici pro mladistvé, avšak evidentně nedošlo k jeho účinné nápravě.¹⁹⁷ V případech, kdy mladistvý dovrší devatenáctý rok věku, nikoliv v době uložení nepodmíněného odnětí svobody (§ 31 odst. 5 ZSM), ale až v průběhu jeho samotného výkonu, může soud pro mládež rozhodnout, že po zbytek výkonu tohoto opatření se mladistvý přeřadí do věznice pro dospělé pachatele (§ 79 odst. 1 ZSM). Stejně jako v předchozím případě i zde je soud pro mládež povinen přihlídnout ke dvěma kritériím, a to dosaženému stupni převýchovy a délce zbytku trestního opatření odnětí svobody.¹⁹⁸ Tato kritéria jsou věcně podobná kritériím uvedeným v § 31 odst. 5 ZSM. Lze však konstatovat, že jejich odlišnost je dána tím, v případě uvedeném v § 79 odst. 1 ZSM, se již s výkonem odnětí svobody započalo. Např. kritérium povahy a stupně narušení dle § 31 odst. 5 ZSM je v § 79 odst. 1 modifikováno dosaženým stupněm převýchovy mladistvého, neboť narušená osobnost mladistvého již začala být převychovávána. Jestliže soud skutečně v konkrétním případě rozhodne o přeřazení mladistvého do věznice pro dospělé pachatele, pak toto přeřazení se dle pohledu zákona vždy pokládá za „*rozhodnutí o zprísnění způsobu výkonu nepodmíněného odnětí svobody*“.¹⁹⁹

Na závěr této kapitoly je vhodné upozornit na nedostatek v právní úpravě samotného výkonu trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů, diferencuje věznice dle způsobu vnějšího strážení a zajištění do čtyř základních typů a to věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou dle § 8 odst. 1 tohoto zákona. V případě odsouzení dospělého pachatele, musí soud zároveň rozhodnout, do kterého typu věznice se odsouzený zařadí. ZSM však tuto povinnost neukládá z toho důvodu, že zvláštní věznice pro mladistvé se nerozdělují na výše zmíněné typy, jako je to u věznic pro dospělé. To tedy znamená, že všichni mladiství odsouzení jsou zařazováni do jednoho typu věznice, tj. zvláštní věznice pro mladistvé, bez ohledu na závažnost jimi spáchané trestné činnosti. K takto řešené úpravě mám výhrady, neboť někteří mladiství pachatelé mají již za sebou bohatou trestnou minulost a možnost jejich

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 326.

¹⁹⁸ VÁLKOVÁ Helena, SOTOLÁŘ Alexander. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 72.

¹⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 657.

nápravy a resocializace je malá, mohou tedy mít značně negativní vliv na ostatní spolu odsouzené. Proto není vhodné, aby byly zařazování do stejné věznice jako tzv. mladiství na něž je ještě možno silně výchovně působit. Bylo by tedy vhodné uvažovat o možnosti alespoň dvou typů věznic pro mladistvé pachatele, diferenciované rovněž podle střežení a zajištění bezpečnosti, do kterých by se mladiství zařazovali dle povahy a závažnosti jejich spáchaných provinění.

Závěr

Cílem této diplomové práce byla analýza současné právní úpravy sankcionování mladistvých v České republice, jež je obsažena ve speciálním zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a částečně též v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jakožto právního předpisu obecného. ZSM vychází z modelu restorativní justice. Potrestání mladistvého pachatele ustupuje do pozadí, zákon klade důraz na obnovu narušených sociálních vztahů, na výchovu mladistvého a prevenci dalších páchání provinění. Významnou a nepostradatelnou úlohu v tomto modelu má Probační a Mediační služba, bez jejíž součinnosti by nemohl být tento model zcela naplněn.

Diplomovou práci jsem rozčlenila na čtyři kapitoly, jež se následně dělí na podkapitoly. První kapitola se zabývá výkladem základních pojmů, které ZSM užívá. Následující kapitoly tvoří jednotlivá opatření ukládaná mladistvým, jež jsou strukturovaná podle závažnosti jejich dopadu na mladistvého, tak jak jsou odstupňovaná v ZSM.

V druhé kapitole se zabývám výchovnými opatřeními. Základním účelem sankcionování mladistvých je jejich výchova a tak by výchovná opatření měli nejvíce přispět k naplnění tohoto účelu. Největší pozornost je dána dohledu probačního úředníka a probačním programům, které považuji za nejvýznamnější druhy výchovných opatření, jež by při svém řádném a důsledném výkonu měli nejvíce naplňovat výchovný účel opatření. Avšak zejména u probačních programů se tento účel jen těžko naplňuje. Nedostatkem není jeho zákonná úprava, nýbrž problémy spojené s jejich realizací tak, jak ZSM předpokládá. Efektivita dohledu probačního úředníka rovněž závisí na přístupu konkrétního probačního úředníka PMS, na tom jak on sám bude na mladistvého výchovně působit a pomáhat mu s jeho opětovným zařazením do společnosti. V žádném případě by tedy jeho dohled neměl být zaměřen pouze na kontrolu mladistvého. Poslední část této, které je rovněž věnována značná pozornost, kapitoly tvoří výchovné opatření napomenutí s výstrahou. Ačkoliv by se mohlo zdát, že se ve srovnání s jinými výchovnými opatřeními jedná o zbytečný akt soudu nebo státního zástupce, není tomu tak. Pro mladistvé pachatele, na něž nejvíce výchovně působí právě uvědomění si vlastního závažného a špatného chování, má toto výchovné opatření v systému sankcí pro mládež své místo. V této kapitole rovněž často uvádím praktické poznatky související s ukládáním výchovných opatření, které jsem získala konzultací s Mgr. Dagmar Děrgelovou, probační úřednicí Probační a Mediační služby, středisko Ostrava.

Kapitolu třetí tvoří ochranná opatření. Ačkoliv by z povahy odstupňování opatření pro mladistvé v ZSM měly být méně závažným zásahem do života mladistvého, než trestní opatření není tomu tak. Ochranné léčení a zabezpečovací detence přinášejí mladistvému újmu, která je

srovnatelná, ne-li větší než trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, které by se mělo ukládat až posledním možným případě, když jiná opatření sloužící k nápravě mladistvého nebyla účinná. Zvláště pak ukládání zabezpečovací detence, jejíž úpravu zcela obsahuje TZ, je v souvislosti s mladistvými a účelem opatření ukládaných podle ZSM dosti problematické. Součástí této kapitoly není ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Toto opatření nepovažuji za natolik závažný zásah do života mladistvého, proto jsem se rozhodla jej ve své diplomové práci nerozebírat a věnovat pozornost zbylým třem ochranným opatřením.

Poslední kapitolu tvoří trestní opatření, jejichž užití vůči mladistvým ZSM výslovně omezuje až jako poslední možnost, tedy jako prostředek ultima ratio. Uložení trestních opatření jako poslední možnost se projevuje i ve výčtu trestních opatření, které je možno mladistvému uložit. ZSM obsahuje relativně bohatý výčet alternativních trestních opatření, jež by měly být ukládány předně v souvislosti s povahou provinění, jehož se mladistvý dopustil a jeho osobním poměrům. Nepodmíněné odnětí svobody nastupuje až jako sankce za neplnění některého alternativního opatření nebo v případech závažné trestné činnosti mladistvého, proto mu jako nejzávažnější sankci věnuji značný prostor. Velkou pozornost dále věnuji dvěma relativně novým druhům trestních opatření a to domácímu vězení a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Domácí vězení jako alternativní trestní opatření v sobě skýtá značný potenciál, který však v současnosti nemůže být naplněn, jelikož stále přetrvávají problémy s jeho efektivní kontrolou. Avšak v blízkém budoucnu by již měl být tento problém vyřešen a domácí vězení se může stát plnohodnotnou sankcí. V rámci zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se zabývám zejména výkladem zákonných podmínek pro jeho uložení, které mohou činit interpretační potíže. Z důvodu omezeného rozsahu své diplomové práce jsem do této kapitoly nezahrnula trestní opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákazu činnosti a vyhoštění.

Ačkoliv ve své práci rozebírám množství problematických aspektů v rámci rozboru jednotlivých opatření, považuji ZSM za zdařilý a potřebný právní předpis. ZSM obsahuje dostatečné množství opatření, jimiž je možno reagovat na různé příčiny páchaní provinění, různé osobnosti mladistvých pachatelů a na jejich různé sociální a rodinné zázemí. Problematické aspekty u jednotlivých opatření mohou být de lege ferenda vyřešeny částečnými novelizacemi způsobem, jež v práci uvádím. Za největší problém však nepovažuji nedostatky v zákonné úpravě, nýbrž nedostatek reálných možností k zajištění výkonu a kontroly některých opatření, tak aby mohli plnit účel sledovaný ZSM. Až teprve vyřešením těchto faktických problémů stojících mimo zákonnou úpravu, bude sankcionování mladistvých v České republice moci naplňovat svůj účel, tak jak jej ZSM vymezuje a předpokládá.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplňek, 2006. 400 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 784 s.
- JELÍNEK, Jiří, MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. 144 s.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 834 s.
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 5. Vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007. 556 s.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. 283 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 988 s.

Příspěvek ve sborníku

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, MATIAŠKO, Maroš. Dopad nového trestního zákoníku na zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In SEHNÁLEK, David, VALDHANS, Jiří, DÁVID, Radovan, KYNCL, Libor (ed). *Dny práva 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 886 – 889.

Odborný časopis

- BRICHČÍN, Stanislav. Detenční ústav a institut zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 144 - 149.
- DURDÍK, Tomáš. Odnětí svobody u mladistvých delikventů. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 9, s. 17-20.

- HÁKOVÁ, Lucie, KOTULAN, Petr, ROZUM, Jan. Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 4, s. 9 – 14.
- HOŘÁK, Jan. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 12, s. 7 – 12.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 2, s. 37 – 40.
- HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 4, s. 93-101.
- CHROMÝ, Jakub. Specifika trestní odpovědnosti mladistvých v cizině. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 1, s. 13-17.
- JELÍNEK, Jiří. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení*, Kriministika, 2003, roč. 36, č. 4, s. 251-262.
- KACAFÍRKOVÁ, Marie. Trest odnětí svobody mladistvých. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 8, s. 15 - 18.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Nad zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu praxe. *Právo a rodina*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 1-6.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 6, s. 1 – 5.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Ochranná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 8, s. 1 – 4.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Výchovná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 9, s. 1 – 4.
- KRÁL, Václav. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 12., s. 337 – 338.
- KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284-290.
- KROFTOVÁ, Andrea. Probační programy pro mladistvé delikventy. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 10, s. 286 – 289.
- KYSELA, Karel, VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 4-13.
- LATA, Jan. Ochranné léčení ve světle nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 502/02. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 12 – 15.

- LICHNOVSKÝ, Vladimír. Vliv rekonfigurace trestního práva hmotného na vybrané otázky sankcionování mladistvých. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 13 – 18.
- MATIAŠKO, Maroš. Modely systémov súdництва pre mládež. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 8, s. 232-241.
- MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 90 – 94.
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 94 – 97.
- POLMOVÁ, Olga. K jednomu z problémů výkonu trestu obecně prospěšných prací. *Trestněprávní revue*, 2008, roč. 7, č. 3, s. 80-81.
- PROCHÁZKA, Tomáš. Zabezpečovací detence, *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 6, s. 11-16.
- SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (1. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 2, s. 29 – 34.
- SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 3, s. 62 – 74.
- SOTOLÁŘ, Alexander. 5. Odsuzující rozsudek k podmíněnému peněžitému opatření s vyslovením napomenutí s výstrahou (enunciát). *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 9, s. IV.
- SOTOLÁŘ, Alexander. K možnosti přenechání postihu mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 11, s. 333 – 335.
- SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304 – 306.
- SOTOLÁŘ, Alexander. K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 12, s. 373 – 378.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 9, s. 249 – 253.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 7, s. 189 – 220.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Specifika probačního dohledu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 9, s. 229 – 237.

- SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 341 – 352.
- ŠABATA, Karel. Společensky prospěšná činnost jako výchovná povinnost v rozhodovací praxi státního zástupce. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 5, s. 28-32.
- ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99-106.
- ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 5, s. 16 – 24.
- ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 86 – 89.
- ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 10, s. 300-305.
- ŠČERBA, Filip. Sankcionování mladistvých. *Kriminalistika*, 2005, roč. 38, č. 2, s. 133 – 143.
- ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 1-5.
- ŠČERBA, Filip. Výchovná opatření dle návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 6, s. 8 – 14.
- ZEMAN Petr, DIBLÍKOVÁ Simona, KOTULAN Petr, VLACH, Jiří. Poznatky z výzkumu rozhodování soudů o ochranné a ústavní výchově. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 7, s. 202-209.
- ZEŽULOVÁ, Jana, RŮŽIČKA, Miroslav. Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (1. část). *Státní zastupitelství*, 2005, roč. 3, č. 7 – 8, s. 6 – 15.
- ŽATECKÁ, Eva. Poznatky z praxe probačních pracovníků (možné náměty de lege ferenda). *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 6, s. 180 – 184.

Právní předpisy

- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení

- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Judikáty

- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. února 1962, sp. zn. 2 To 41/62
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004, sp. zn. IV. ÚS 502/02
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 8 Tdo 1158/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 6 Tz 57/2011

Internetová stránka

- *Domácí vězení* [online]. justice.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>>.
- *Informační seminář k zadávacímu řízení „elektronický monitoring odsouzených“ navštívilo čtyřicet potencialních dodavatelů* [online]. justice.cz, 30. ledna 2013 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=326850>>.
- *Probační programy pro mladistvé* [online]. pmscr.cz [cit. 15. února 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

- *Trest domácího vězení a jeho právní úprava* [online]. pmscr.cz [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>.
- TŘEČEK, Čeněk. *Elektronické náramky pro odsouzené v testu uspěly, čeká je ostrý provoz* [online]. idnes.cz, 13. prosince 2012 [cit. 18. ledna 2013]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/elektronicke-naramky-se-odsvedcily-d60-/krimi.aspx?c=A121213_114820_krimi_cen>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Plán probačního dohledu

Příloha č. 2: Zpráva o průběhu probačního dohledu

Příloha č. 3: Výstraha Probačního úředníka

Pozn.: Přílohy jsou čerpány z materiálů Probační a mediační služby České republiky, jež jsem získala od střediska Probační a mediační služby Ostrava.

Příloha č. 1: Plán probačního dohledu

ul. 30. dubna 635/35
702 00 Ostrava -
Moravská Ostrava
731 679 906

Ostrava

sp. zn.

PLÁN DOHLEDU specifikace náplně a průběhu výkonu dohledu

klient....., nar. (dále jen klient)

a

probačník úředník....., střediska Ostrava (dále jen probační úředník)

Na základě soudem stanovených podmínek dohledu probačního úředníka sjednávají pro období od do následující plán dohledu.

Kontakty klienta s probačním úředníkem

- klient kontaktuje středisko PMS ČR jedenkrát za a probační úředník stanovuje případné změny frekvence kontaktu dle individuální situace.
- Z konzultace je možnost omluvit se min. 1 den předem ze závažných důvodů (např. nemoc) a závažnost důvodů je nutno zpětně písemně doložit.
- V případě, že se klient bez omluvy nedostaví, bude konzultace považována za neuskutečnou. Při druhé neomluvené absenci bude vyrozuměn soud o opakovaném porušení podmínek dohledu.
- klient umožní probačnímu pracovníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

Plnění povinností a omezení stanovených soudem

- soud v Ostravě v předmětném rozsudku nestanovil žádné povinnosti a omezení.

Další ujednání

- klient bude změnu místa svého bydliště hlásit probačnímu úředníkovi osobně nebo telefonicky.
- klient bude řádně docházet do práce, případně dodržovat podmínky evidence na ÚP
- klient bude předkládat doklady o úhradě dluhů dle splátkového kalendáře:
- dne klient tel. zkontaktuje a dále bude spolupracovat s Poradnou při finanční tísní o.p.s. v Ostravě, kdy se bude snažit o řešení svých dluhů, případně o vyhlášení osobního bankrotu – spolupráce s o.p.s. bude v případě potřeby ověřena probačním úředníkem

Klient má možnost obrátit se na probačního úředníka se žádostí o pomoc, podání informací či zprostředkování odborné služby.

Cíle klienta pro následující období:

- nalezení samostatného bydlení (byt, ubytovna)
- nalezení stabilního zaměstnání (tj. na pracovní smlouvu)

Plnění plánu dohledu je nedílnou součástí realizace podmínek dohledu.

Plán dohledu je možné dle potřeby aktualizovat.

V Ostravě dne 18.8.2013

klient

Probační úředník

podpis zákonného zástupce ml.

Příloha č. 2: Zpráva o průběhu dohledu

ul. 30. dubna 635/35
702 00 Ostrava - Moravská Ostrava
731 679 906

Ostrava

Zpracováno pro příslušný soud:

ZPRÁVA O PRŮBĚHU DOHLEDU

Číslo spisu T/PM :		.
Jméno a příjmení klienta:		
Datum narození:		
Trvalé bydliště:		
Aktuální kontaktní adresa:		
Klient přijat do evidence PMS ČR		
Zprávu vypracoval, dne:		
Přílohy:		

1.1. Aktuální situace

1.2. Školní docházka a zaměstnání

1.3. Spolupráce mladistvého s probačním úředníkem

--

1.4. Plnění opatření uložených soudem včetně řešení následků provinění

--

1.5. Zhodnocení průběhu dohledu
--

--

S obsahem této zprávy byl klient osobně seznámen.
--

Datum:

Stanovisko klienta, pokud se chce ke zprávě vyjádřit:
--

Podpis:

Stanovisko zákonného zástupce klienta:

Podpis:

Zpráva byla klientovi zaslána dne:

Zprávu vypracoval:

Ostrava
sp. zn.

Výstraha probačního úředníka

Probační úředník, tímto uděluje dle § 80 odst. 4 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže,

výstrahu

mladistvému, nar., bytem

Stručné zdůvodnění:

- klient se opakovaně nedostavil ve stanoveném termínu, vždy se tel. dohodnul na termínu, a na tento termín se nedostavil, celkem 3x v průběhu měsíce

Mladistvý byl opětovně poučen o podmínkách plnění plánu dohledu, který byl s mladistvým uzavřen dne

Mladistvý byl upozorněn na povinnost dodržovat podmínky stanovené v plánu dohledu.

V případě, že mladistvý tuto výstrahu odmítne podepsat, probační úředník o tomto učiní zápis do záznamu o úkonu.

S touto výstrahou bude seznámen zákonný zástupce mladistvého.

Výstrahu udělil úředník PMS ČR Ostrava ,..... Jedno vyhotovení této výstrahy zůstává pro potřeby střediska PMS ČR Ostrava , jedno vyhotovení bylo předáno mladistvému.

V Ostravě dne 18.8.2013

.....

.....

probační úředník

.....

podpis zákonného zástupce

Shrnutí

Diplomová práce vychází z právní úpravy sankcionování mladistvých v České republice, jež je představována zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže účinným ke dni 1. 1. 2004. Tento zákon je komplexní právní úpravou zahrnující ustanovení hmotně i procesně právní a stojící na koncepci restorativní justice. Ve vztahu k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník je právním předpisem speciálním.

První kapitola vymezuje základní pojmy obsažené v zákoně č. 218/2003 Sb. jako jsou mladistvý, provinění, opatření, soud pro mládež, restorativní justice, zásady sankcionování mladistvých a účel sankcionování mladistvých

Stěžejní jsou následující kapitoly diplomové práce zabývající se jednotlivými druhy opatření ukládaných mladistvým pachatelům provinění, tj. výchovnými, ochrannými a trestními. Značná pozornost je věnována opatřením výchovným, jež nejvíce odrážejí koncept restorativní justice.

V závěru práce je současná právní úprava sankcionování jako celek zhodnocena, přičemž je konstatováno, že současná právní úprava sankcionování mladistvých je i přes určité nedostatky kvalitní a potřebná.

Summary

This thesis is based on legislation punishing juveniles in the Czech Republic, which is represented by the Law No. 218/2003 Coll. concerning the juvenile liability for illegal actions and the judiciary for juvenile matters effective on 1 First 2004th. This Act is a comprehensive legislation covering the provision of a substantive and procedural law and founded on the concept of restorative justice. In relation to the Act No. 40/2009 Coll., The Penal Code is a special law.

The first chapter defines the basic concepts contained in Act No. 218/2003 Coll. such as juvenile, offense, measure, juvenile court, restorative justice, principles and purpose of punishing juvenile delinquency.

The key are the next chapters of the thesis dealing with different kinds of measures imposed on juvenile offenders, ie educational, protective and penal. Considerable attention is paid to educational measures, which most reflect the concept of restorative justice.

In conclusion, the current legislation of sanctioning juveniles is evaluated as a whole, and it is stated that the current legislation of sanctioning juveniles, despite some shortcomings, is good and necessary.

Seznam klíčových slov

Zákon č. 218/2003 Sb., mladistvý, provinění, výchovné opatření, ochranné opatření, trestní opatření, sankce, restorativní justice, probační úředník, soud pro mládež.

The list of keywords

Act No. 218/2003 Coll., juvenile, offense, educational measure, protective measure, penal measure, sanction, restorative justice, probate officer, juvenile court.